

Joachim Lindemann Joachim Stoef

Pantosophae Humanae Lineamentis, Disputatione Academica

Rostochii: Richelius, 1698

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn732468280>

Druck Freier Zugang

Ru phic 1698

Q. D. B. V.

De

**PANTOSOPHIÆ
HUMANÆ LINEA-
MENTIS,
DISPUTATIONE ACADEMICA**

Cathedram Moderante

VIRO

Maxime Rev. Amplissimo, & Excellentissimo

DN. JOACHIMO Lindemann

Th. D. Phys. & Metaph. P. P. ad Basilicam Ma-
rianam Archi-D. celeberrimo, meritissimoq;

Dn. Præceptore, Hospite, & Fautore suo, sincera
pietate & candore venerando.

In Alma Varniaca,

Consensu Amplissimi Ordinis Philosophorum,
IN AUDITORIO MAJORE,

ad D. 1. Junii A. O. R. M. DC. XCIX.

ab hora VIII. Mat. ad XI. juxta Statutum Rev. Concilii Renovatum,
publice disputabit,

A. & R.

JOACHIMUS STOEF, Hamburg.

S. Theol. & Phil. Stud. P. L. C.

ROSTOCHII, Typis JACOBI RICHELII, Ampiss. Senat. Typogr.

VIRIS

Magnifico, Maxime & Admodum Reverendis
atq; Venerabilibus, Nobilissimis, Exellentissimis, Ampliff.

DOMINIS

DN. D. JOANNI FECHTIO,

Consistorii Ducal. Mecklenb. Adessori graviff. Diœceseos Rostochienf. Superintendententi vigilantissimo & de universa Ecclesia CHRISTI immo: taliter merito.

DN. JOACHIMO ~~ENDEMANN~~

Theol. D. Phys. & Metaph. P. P. celeberrimo, Archi-D. ad D. Mariæ meritissimo Dn. Hospiti & Confessionario suo venerabili.

DN. EBERHARDO ANQVELMANN,

Theol. Lic. & in celebri Hamburg. Athenæo L. L. OO. P. P. excellentissimo amplissimo.

DN. GERHARDO MEIERO,

Theol. Licent. & incluti Athenæi Hamb. Log. & Metaph. P. P. excellentissimo pariter atqve amplissimo.

DN. PAULO GEORGIO KRÜSIKE,

Poetæ Nobili, & in Illustri Societate Teutonica dicto, PORTANTI, florentiff. Scholæ Johan. apud. Hamb. Sub-ConR. præcellentissimo, meritissimo.

DNN. PRÆCEPTORIBUS suis in ACADEMIA

& PATRIA, æterno obsequio venerandis, PROMOTORIBUS & FAUTORIBUS suis æstumatissimis certissimis, in sui studiorumqve suorum commendationem,

Aram Honoris erigit, & *Arbam* Amoris porrigit, insimulqve qualescunqve *primitias Academicas* sacras cupit

TANTORUM NOMINUM

Admirator & *Cultor* perpetuus,

AUCTOR & RESPONDENS.

Nob. & Cl. VIRO,
DN. JOACHIMO STOEPIO,
Poetæ L. Cæs. & Phil. C.
S. P. P.

UTi nuper laurum istam nobilem, quæ inter rariora studiorum ornamenta est: ita nunc Cathedram gratulor, quam dum alterâ jam vice conscendis, duplici Te jure promereri decus, quod cultoribus suis Sapientia promittit, luculenter demonstras, Optime STOEVI. In continuas quasi in Te flammam innatus Tibi ad omne eruditionis genus ardor erumpit, Divinas humanasque scientias privatim publiceque curâ nunquam defessâ consecraris, nec eorum imitaris morem, qui pulcerrimum Studiosi nomen vel ignaviâ commacules, vel morum depravatissimorum luxuriâ. Ita dum patriæ Tuæ, dum præceptoribus, dum amantissimis Tui parentibus, spem amplissimam indubitataque ostendis, ego equidem eò majorem ex his laudum Tuarum cumulis voluptatem capio, quo familiarius quotidie tecum & cum bibliothecâ meâ versaris, nec à Parentum Tuorum, qui Te huc venientem sollicitè mihi commendarunt, curamque meam qualemcunque multis benevolentiam in me suæ argumentis pergratam sibi esse testati sunt, voto vel latum unguem recedis. Quos & calculo affectuque suo, qui Te nihil remissius, ac ego facio, amat, comprobabit Excellentissimus Hospes Præsesque Tuus. Vale igitur & expectationem de Te nostram non imple tantum sed supera. Scr. Rostochii, XV. Maji, M DC XCIIIX.

JO. FECHT. D.

Nobi-

Nobiliff. & Præclariff. VIRO,
DN. JOACHIMO STOEPIO,

P. L. C. & Ph. C.

Convictori svaviff. & Amico valde suo,

χαίρειν.

EUm qui Cratippum Athenis docentem per anni spatium audivit, abundare debere præceptis institutisque philosophorum, Cicero asserit adeo, ut scientiâ bonisque exemplis auctus redeat. Quid ergo de te non vanus Augur conjectem, qui biennium & amplius Musis litas Rostochiensibus felicissime, idque tanta diligentia ac si nunc primum præcepta bonarum artium haurire inciperes, tanta constantia ac si omnia elapsi temporis momenta, auro contra chariora haberes. Equidem multis rebus eminent Hamburgum florentissimum, sed quod habeat Ingeniorum formatores felicissimos, & discipulos præceptoribus simillimos, illud non infima felicitatis pars est. Fuit ea in me fortunæ Indulgentia, ut pignora carissima aliquot mihi concrederet Hamburgum, quæ non tantum in mensam domumque recepi, sed & in interiorem amicitiam admisi, adeoque in partem gaudii venio. In te vero, *STOEPI optime*, morum integritatem, vitæque pietatem cum ardore studiorum huc usque concertasse lætus lubensque animadverti. Nec metuo ut vacuus domum redeas, quamvis te ægre è complexu meo dimittam. Hærebit animo meo constans Tui, & gratitudinis tuæ, quam non una vice expertus fui, memoria. Quare exhilara felici reditu *Parentes Tui amantissimos*, sed relinque prius *Almæ nostræ Matri* diligentia tuæ fructus. Ex palæstra Academica post eruditum conflictum laurum decerpito, meque constanter amare perge. Sic te perpetuo Salus amet, illudque *Seneca* verum experiare quod ego cottidie experior: *Hoc potest contra virtutem calumnia, quod contra Solem nebula.* Vale ex voto T. T.

J. Lindemann / D.

I. N. J.
ΠΡΟΛΥΛΙΟΝ.

Um in animum meum induxissem, Philosophiæ, ceu Pantosophiæ Humanæ lineamenta, pro virium capto, qualicunq; dissertatione, discutere, & eo præprimis allaborare, ut amoto velo nuda & simplex veritas sese Lectori ostenderet. Neq; enim perinde crediderim esse debere Philosophiæ Studiofo, quam philosophandi rationem sequatur, quidve deamet Helenamve an Hecubam. His intentus studiis incidi in verba *ſciti Christiani Thomasi* in præf. ad dodecadem Quæstionum, quæ mihi tantum non calamum è manibus excuserunt. Sic autem ille: *Si examinare velis mores disputationum hodiernarum, vel ferociter belligerantes in iis deprehendes, vel impudentes Adulatores, quorum illi maxime operam dant ut veritas eripiat, hi ut falsitas & error sustineatur.* Negare non audeo, hunc esse morbum Epidemicum & ca-coëthes eruditorum, nec me fugit quantæ prudentiæ opus, inter Scyllam & Charibdin navigare, ut neutri adhareas. Si vero tibi videor opus juvenilibus humeris majus in me suscepisse, me meo pede metiri didici. A rixa & adulatione alienissimus ero, tuam quoque in eruendo vero mihi operam humanissime expeto. Si non omne tuli punctum, memineris, primitias arborum, (ut hæ sunt studiorum nostrorum) etiam subacerbas, tamen colono non ingratas esse, & spem uberioris proventus facere. Tu ergo Lector æquanimis, quisquis es, hunc conatum nostrum non censoriis oculis, sed blando vultu adspice. Insimulque tecum reputa; satius videri *exhibito specimine Academico discedere*, quod & *statuta Universitatis* jubent, quam *Harpocratem sociando Minervæ*, modestiam silentio intempestivo prætexere.

A

Capi-

(2)

Capitis I. CONSPECTUS.

- P**hilosophia Etymologia n. 1.
 Consideratur remotive n. 2.
 deinde positive n. 3.
 Autor nominis Pythagoras n. 4.
 quid illum permoverit n. 5.
 Elegans ejus effatum n. 6. 7.
 Et judicium n. 8. seq.
 Epicrisis de onomatopoesia Pythagora n. 10.
 De Platonis objectionibus n. 11.
 Quo sensu in creaturas cadat sapientia n. 12.
 Synonymia Philosophia
 Apud Hebraeos Gracos, Germanos abusive
 vel proprie n. 13. seqq. 16.
 Accipitur Sapientia vox latissime n. 16.
 Quenam Sapientia Bezaleelis de qua Exod.
 XXXI. n. 17.
 Quid ex sensu Aristotelis n. 18.
 Sumitur late, vel stricte n. 19. 20.
 cum qua conspirat Plato n. 21.
 Stricte accipitur vel proprie vel improprie 22.
 Juxta Aristot. Et alios n. 24. seqq.
 Synonymia Philosophia est vel honoraria
 vel magis propria n. 26. seq.
 Nos in receptu sensu manere n. 28.
 Pragmatologia considerat Philosophia exi-
 stentiam n. 29.
 Contra Acatalepticos n. 30.
 Demonstrative n. 31.
 Idem pluribus docetur n. 32. seq.
 August. effatum contra Academicos 34.
 De innato philosophandi appetitu n. 35.
 Definitio philosophia perfecta nulla n. 36.
 An meditatio mortis n. 37.
 Quid mors juxta Platonem 38.
 An similitudo cum DEO 39.
 An rerum divinarum Et humanarum noti-
 tia cum Aristot. 40. seq.
 An scientia veritatis 42.
 Sententia veterum plures cumulative 43.
 Sententia Recentiorum. Raconis, Crellii,
 Keckermanni, Martini, Kippingii Et c.
 n. 43. ad 49.
 St. Baronii, Burgerdicii, Alstedii demum
 nostra n. 50. 51.
 Examinatur nostra descriptio per partes
 n. 52. seqq.
- Quod generis instar sit habitus n. 55. seq.
 De differentia n. 57.
 Qualis perfectio per philosophiam parabi-
 lis, Et remouetur Theologica n. 58.
 De Philosoph. causa materiali n. 69.
 De Objecto formali 60. seq.
 De causa formali 62.
 De causa efficiente 63.
 Universali vel particulari.
 Prior per causas secundas operatur 64.
 Platonis judicium 65.
 Adami Philosophia post lapsum prastan-
 tissima, nostra imperfecta 66.
 De Philosophia vera reliquis Et propaga-
 tione per Hebraeos ad Aegyptios 67. seq.
 deinde per Gracos 69.
 Philosophia exculta vel in Ecclesia vel extra
 Ecclesiam n. 70.
 De Philosophia ante-diluviana 71.
 Et alius post-diluvianus 72. seqq.
 De Philosophia Barbarica Et Gracana
 n. 75.
 De hac in specie 76.
 De Selta Jonica, Et Italica n. 77. 78.
 Eleatica n. 79.
 De Philosoph. post Christ. natum. n. 80.
 De tribus Sectis Judaorum n. 81.
 Philosophia usus profuit Patribus contra
 adversarios n. 83.
 Origo Scholasticorum Theol. n. 84.
 eorumq. differentia n. 85. seqq.
 Recentiorum Philosophia sectaria 87.
 Causa instrumentalis Philosophia ejusque
 principia externa vel interna n. 88.
 Principia habitualia quenam? n. 89.
 Causa finalis, distinctio finis in ultimum
 Et intermedium? 90. seq.
 In practico finis vel primarius vel secund.
 n. 92.
 Distingu. inter finem Et usum eumq. legi-
 tum vel illegitimum n. 93.
 Ad usum Philosophia legitimum male pro-
 vocare Socinianos, judaos, Et Fanaticos
 n. 94. 95.
 Weigelius notatus n. 96.

CAPI-

CAPUT I,

De Philosophia in genere & quidem

DE NOMINE.

I. **P**hilosophia nomen habet ἀπὸ τῆς Φίλις καὶ ἀπὸ τῆς σοφίας
 quasi dicatur Φιλία τῆς σοφίας Amor sapientiae. Duo hic
 notanda occurrunt 1. *ambiguitas* vocis deinde *notatio* 1
 ejus quod ad primum est vocis Philosophiae derivatio quam
 derivari diximus ἀπὸ τῆς Φίλις καὶ ἀπὸ τῆς σοφίας ut secundum
 eam derivationem dicatur Amor sapientiae. Ubi & notan-
 dum venit, vocem σοφίας esse ἀσφός & quod non derivetur a
 Pœnorum *Sufes* secundum Georg. Horn. in lib. de vita & sectis
 Philosophorum cap. 1. sed esse primitivum Græcum. Olim o- 2
 mnia sunt expressa per vocem Sophia (sapientia) sed cum no-
 men hoc (I) nimis frequenter assumeretur ab iis etiam qui
 minime sapientes erant id circo mutatum illud nomen ut igitur
 jam non dicamus σοφία sed Philosophon, quod etsi quidem 3
 non satis explicat rem, tamen ob consuetudinem & quia abo-
 leri non potest, erit retinendum. Author hujus compositi
 verbi est *Pythagoras* qui & (II) Φίλις ob modestiam hujus
 mutationis addidit eumque primo id professum cum Phi- 4
 luntem ferunt venisse, & cum Leonte Principe Phliasiorum
 docte & copiose differuisse quaedam: cujus ingenium & elo-
 quentiam cum admiratus esset Leon ex eo quæsisse, qua
 maxime arte consideret? at illum, artem quidem se scire nul- 5
 lam, sed esse philosophum, admiratum Leontem novitatem
 nominis quæsisse: quoniam essent philosophi, & quid inter
 eos & reliquos interesset? *Pythagoram* autem respondisse, si-
 milem sibi videri vitam hominum, & mercatum eum, qui 6
 haberetur maximo ludorum apparatu totius Græciæ cele-
 britate. Nam ut illic alii corporibus exercitatis gloriam &
 nobilitatem coronæ peterent, alii emendendi aut vendendi

(4) quæstu & lucro ducerentur, esset autem quoddam genus eorum, idque vel maxime ingenuum, qui ne plausum nec lucrum quærerent, sed vivendi causa venirent studioseque perspicerent quid ageretur & quomodo. Item nos quasi in mercatus quodam celebritate ex urbe profectos aliqua, sic in hanc vitam ex alia vita & natura profectos; alios gloria servire, alios pecunia, raros esse quosdam, qui ceteris omnibus pro nihilo habitis, rerum naturam studiose intuerentur hos se appellare sapientia studiosos, id enim est Philosophos: Et ut illic liberalissimum esset spectare, nihil sibi acquirerent: sic in vita longe omnibus studiis contemplationem rerum cognitionemque præstare. Videri hac de re potest Cic. 1. Tusc. Plutarch. 1. 1. De plac. Phil. c. 3. Platon. in Phædone, Laërtium in vita Pythag. Aug. 1. 14. de Trin. c. 1. Laët. 1. 12. Div. inst. c. 4. Div. inst. c. 2. Quamvis hæc compositio non vituperanda, tamen ille Pythag. laudem magis meruisset, si simplex ac nativum nomen retinisset, ratio est: quia nomina simpliciora plerumque sunt priora & efficaciora compositis, semper autem quantum fieri potest ipsa natura rei est indaganda significata, quod si enim placita humani ingenii nomina deberent dare virtutibus & doctrinis, jam nulla virtus aut doctrina futura esset cui non *φύσις* foret præponendum, nec jam amplius erit dicendum, *δικαιοσύνη* sed *φύσις δικαιοσύνη* nec Theologia sed *φύσις θεολογία* & sic de omnibus aliis *Alsted. Archel. cap. 1. p. 3.* Jam autem philosophia si recte interpretari volumus, nihil est aliud quam studium sapientiæ Cic. Offic. Infert quidem Plato solum DEum esse *λογος* atque inde concludunt nullum hominem esse sapientem; sed merito distinguimus inter sapientiam *ἀλήθεια πάντων* & inter sapientiam *ἐκ τῆς μέγας*, qualis enim causa talis est effectus, DEus est sapiens imo sapientissimus Ergo & creaturis deneganda non est sapientia, sed quia magna imo maxima est distinctio inter creatorem & creaturam ita & per se fit consequentia, DEI sapientiam ut creatoris longe maximam esse

esse quam hominis creaturæ. DEI sapientia est essentialis (5)
nostra vero accidentalis, ita tamen ut vera sit sapientia licet
non tanta quanta est DEI vid. *Kekkermanni præcognita philo-* 13
soph. lib. 1. p. 5. Alsted. l. c. 1. In Hebr. vocatur ספח
ספח sapuit mente, sapiens fuit, sapienter egit, fuit præ-
ditus sapientia dicitur per inversionem radicis hujus *מא-* 14
ידי. Magus primò dicebatur sapiens arcanorum divino-
rum interpres & Magia quam Persæ acceperunt pro sapienti
perfectaque rerum naturalium cognitione, unde & Magi
ab illis appellabantur quos Græci Philosophos vocant (*φιλο-*
σοφισται) Occidentales Philosophi vocabant. Græci Orientales
σοφισται) Latini. Sapientes, Germani, die Weltweisen. Postquam 15
autem Magi apud Persas divini cultus prætextu, legibus om-
nibus vetitas artes exercuissent, in tantum aucta est eorum
vanitas, ut non solum observatione fiderum futura prædi-
cere, sed actibus quibusdam & maleficiis se omnia scire & fa-
cere posse profiterentur, unde & hodie dicuntur Magi die Zau-
berer. *Cachasch* sapiens Vir industrius, in rerum divina-
rum & humanarum cognitione exercitatus *Cachama* muli-
er sapiens, industria Prov. 10, 1. 8. 14. Eccl. 2. 14. Exodi 35-25.
2 Sam. 16. Prov. 14. 1. Hanc igitur ob causam merito distin-
guimus illam sapientiam & alteram nominamus veram hoc
est quæ de rebus earumque causis secundum ductum rectæ ra-
tionis & divinæ revelationis ratiocinatur, alteram falsam
quæ secundum ductum Diaboli & rationis corruptæ ratioci-
natur & utramque significationem vocis olim comprehende-
bat Theologia. vid. Thom. in phil. Art. p. 50. §. 2. c. II.

§. II. Nunc ad alterum membrum nempe ad *notationem*
progrediendū. Philosophia igitur sumitur vel 1. *Latissime* 2. *La-* 16
te vel 3. *Stricte*. Latissime sumitur I. pro rebus five *artibus* etiã
Mechanicis à Græcis ita usurpatis ut videndus Aristôt. Ethic.
c. 7. ubi Phydiam nominat sapientem lapidum sculptorem &
Polycletum sapientem statuarum fictorem & Homerus in

(6) Margite πὴν δ' ἔτι ἄρ' ἀπατήρα θεοὶ θεοῦν, ἔτι ἀεγῆρα ἔτι ἄλλως τι σφόν. Hic neque Fossor erat nec arator munere Divum. Nec
 17 sapiens aliter sed eodem modo Exodi 31. v. 2. ubi *Bezaleel* tribuitur quod impletus à DEO בְּחַכְמָה וּבְחַנּוּמָה quam significationem minime Scheiblerus vult admittere in tract. proemiali. Tamen ego non inepte dictum puto siquidem Philosophia est dictamen rectæ rationis. Quicumq; igitur secundum ordinem opera instituit ille secundum rectam rationem talia instituit, atq; per consequens philosophatur. Atqvi Opifices &
 18 qvi omnes homines ratione utentes, Ergò. Imo & Aristoteles loco citato nominat illum philosophum qvi omnia scit opera sua nempe utilia, dicens: καὶ ἔστι τὸ φιλοσόφος περὶ πάντων δύνασαι θεωρεῖν. Εἰ γὰρ μὴ τὸ φιλοσόφος τις ἔσται ὁ ἴπισκεψόμενος
 19 Philosophi est de omnibus speculari posse si enim non Philosophi, quis erit qvi considerabit? Sumitur II. *Pro omni doctrina & eruditione*, quæ ad intellectus & voluntatis atqve adeo totius hominis perfectionem pertinet. Ita nimirum vocabulo Sophiæ & Philosophiæ non tantum artes liberales quas vocant, sed etiam facultates superiores nempe Theologia, Jurisprudentia, & Medicina comprehenduntur & in summa omnes habitus mentis per quem Divina, naturalia,
 20 & humana scimus. II. *Late sumitur* non pro omnibus disciplinis scientia & arte sive liberalibus, sive illiberalibus sed pro eis quæ à mechanicis & tribus facultatibus superioribus distingvuntur & ita nimirum philosophia erit complexus comprehensio Grammaticæ Rhetoricæ, Logicæ, Mathematicæ, Metaphysicæ, Ethicæ, Oeconomicæ & Politicæ, & ita Plato & nonnulli recentiores hanc retinent Philosophiæ significationem & dividunt Philosophiam in *Rationalem*, *Naturalem*
 21 & *Moralem*, quam divisionem, ut obiter hæc adjiciam assimilaverunt agro, ita ut *Naturalem* arboribus stirpibusque facerent similem. *Moralem* vero fructibus propter quos sunt arbores, deniq; *Rationalem* sepi & macerix. Quemadmodum enim

enim maceria fructus plantasque agri conservat, arcens ir- (7)
rumpendi nocendique cupidos. Ita & rationalis pars philo-
sophiæ præsidium munitissimum est, reliquarum duarum,
moralis atque naturalis. *Phil. Jud. de Agric. III. In stricta*
significatione accipitur vel proprie vel improprie. Improprie 22
significat vel comprehensionem trium scientiarum scil.
Metaphysicam, Physicam, & Mathematicam, vel solas di-
sciplinas Theoreticas, vel solas practicas, vel solam etiam
tantum Metaphysicam. Philosophiam pro trium scienti-
arum comprehensione usurpat Aristoteles lib. 6. Met. c.
1. & lib. 11. c. 7. f. Pro solis disciplinis Theoreticis lib. 11. Met. 23
c. 1. & lib. 11. c. 7. pro solis practicis. Plato in Phædone quan-
do Philosophiam dicit esse meditationem mortis. De sola
Metaph. καὶ ἐξοχῆν Arist. Met. lib. 1. c. 3. lib. 11. c. 3. 4. quam-
vis alibi distinctionis causa dicat φιλοσοφίαν πρῶτην primam phi- 24
losophiam i. e. summam & excellentissimam philosophiæ The-
oreticæ partem ut est 6. Met. c. 1. Et sic Aristoteli philoso-
phia prima est idem quod sapientia proprie dicta de qua 6.
Ethic. c. 7. docet ubi inquit Sapientiam esse intellectum & sci-
entiam. It. esse scientiam rerum præstantissimarum quæ ca-
put habent proprie significat illas disciplinas quæ vel sci- 25
entia vel prudentia audiunt ut est Metaph., Physica, Mathe-
mat, Ethica, Politica, Oeconomica. A his excluduntur tres
instrumentariæ artes, Grammatica, Rhetorica, & Logica, ita
& superiores facultates Theologia, Jurisp., Medicina. At-
que hac propria & determinatissima philosophiæ appella-
tione Aristoteles vehementer delectatus est ut testatur Laer-
tius in ejus vita & præterea loca multa in ejus scriptis ut 1.
Top. c. 11. & lib. 11. Met. c. 1. Atque in hac significatione
philosophiæ vocabulum nobis usurpabitur.

§. III. *Synonyma* philosophiæ varia quidem sunt, etiam
ut plurimum diversa, de Philosophia latissime sumpta hæc ad-
hiberi possent: Nempe *Encyclopadia, Circulus disciplinarum,* 26
Regnum

(8) *Regnum disciplinarum, Panfopia, Pedia philosophica*, à nonnullis etiam additur, *Terminus Rationis*, qui si liberatur ab æquivocatione facile admitti potest. Sumitur autem primo aliquando pro *intellectu* 2. pro *peculiarit cognoscendi modo* vel
27 probandi contra distinctum authoritati sive testimonio 3. pro *cœcitate & corruptionem animæ*, hæ omnes ne quidem aliqualem habent cognitionem cum synonymia. Et si quis hunc terminum rationis pro synonymo haberi velit, hæ omnes acceptiones sunt removendæ probe. Alias etiam dicitur sapientia naturalis nempe per naturæ vires acquiritur *Gottf. Zappf. Philosophiam nova methodo inclusam tabulis tab. i. de philosophia in*
28 *gen. Dicitur & Ratio naturalis.* Nos vero qui stricte vocabulo utimur, nempe σοφία sive sapientiam & φιλοσοφία sive amorem sapientiæ synonymice adhibemus nec nimis inquirimus periphraistica Philos. nomina quando *Regina artium, Rerum omnium moderatrix, Virtutum, indagatrix, Ars artium, Scientia scientiarum, Aquila scientiarum, animi cultura* appellatur. Quia magis ad dignitatem Philosophiæ quam ad ejus naturam hi tituli spectant.

§. IV. Nunc ad *Pragmatologiam* me confero ubi primo consideranda venit *Quæstio* illa: an *existat Philosophia*, quæ magis curiosa atqve intricata quam utilis, attamen ne sicco, pede hanc præterisse videar, pauca de illa adjiciam. Demonstrare igitur meum erit existere philosophiam i. e. dari veram certamqve de DEO & aliis inferioris Hemisphærii rebus notitiam. Sane quis sibi unquam persuadere potuisset hanc sc. existentiam negari posse. Tamen ex historia philosophica constat tales homines fuisse *Acatalepticos* nominatos, qui negarunt verum à falso ullo modo insigni nota discerni posse & nihil cognosci nihil percipi statuerunt & sciri, à Scepticismo non valde distant siquidem utrinque paria sunt argumenta contradicentia, nec neutra est altera verior. *Perseverandum putant in inquisitione veritatis, nec desperandum*
30
de

de inveniēda veritate. Contra hos itqve ita insurgimus: (9)

Si multa sunt qvæ à nobis percipiuntur, eaqve certa & explo- 31
rata, ut de omnibus dubitandum non sit, sequitur dari Phi-
losofiam Atq; Erg. Qvod ad primum membrum attinet
id probo eo, qvod qvotidie si terminum audimus magis ma-
gisq; considerare incipimus, tandem conclusiones facimus,
atqve per consequentiam illum evolvimus, de qvo tamen pri- 32
mo nihil dictum, ratiocinamur itaqve tandem hoc est secun-
dū rationem aliquid colligimus, & hoc est philosophari. Qvi
autem hoc negat, ipsum rationis actum si non rationalitatem
ipsam sive rationem negat. Philosophia enim est scientia ra-
tione nitens secundum *Rudr.* Qvi vero ratiocinatur con-
clusiones facit, ex principiis qvæ sensibus sunt obvia, & exin-
de sequitur probatio membri secundi qvod nempe multa 33
sint certa atqve explorata. Si enim concludatur ex prin-
cipiis qvæ sensibus obvia sunt, sequitur qvod talia principia
non sint neganda, alias ex illis minime concludi posset, illa
principia autem vocantur & alias *prima* qvæ quasi nobis-
cum nata, ejusmodi sunt: Totum est majus sua parte. Im-
possibile est idem simul esse & non esse. Omne qvod est,
dum est, necesse est esse. Qvæ sunt eadem in uno tertio sunt
eadem inter se, & alia. His adjici poterant qvæ demon-
strantur in Geometria & Math. qvæ nulla ratione convelli
possunt. Unde & *Augustinus* alicubi contra Academicos di-
sputans inquit: *Multa sunt qvæ Academici in dubium vocare ne-* 34
queunt, qvæ est illud: scio me vivere aut cogitare, ubi nec dici po-
test fortasse dormis & nescis, & in somnis vides, qvæ & dormire &
in somno videre viventis est. Sed quid est de re aperta multa
differere. Nonne secundum omnium Philosophorum affer-
tionem, philosophia est certa rerum cognitio per suas causas?
Multa ac qvidem ferme omnia per suas causas ostendun-
tur, quis igitur negabit Existentiam Philosophiæ. Imo & ap-
petitus omnibus innatus philosophandi, non est inutilis præ- 35

B

fertim

(10) tertim in quibusdam individuis indicat existentiam philosophiæ. Vide de his *Authorem contra Acad. Veteris & novæ philosophiæ* pag. 45. 46. Quæ omnia huc recidunt: si dantur objecta perceptibilia, per collationem unius ex alio declaranda, & fide sensuum atq; intellectus nitentia, datur habitus. mentis qui circa talia occupatur, id est philosophia Atqui E.

§. V. Nunc ad *definitionem philosophiæ* progredientum sive ut rectius dicam ad descriptionem, quia enim philosophia non est res unius prædicamenti, sed ex collectivis logicis, quæ definiri perfecte nequeunt Alsted. Archel. cap. 1. p. 5. quid enim perfecte definitur id perfectam naturam habere necesse est, cum definitio sit explicatio essentiæ, perfecta autem natura & essentia hæc duo habet, 1. ut sit unica & in se indivisa i. e. ut habeat essentiam simplicem & impartibilem. 2. ut sit ab omnibus aliis divisa, ut specie & natura sua ab omnibus aliis rebus distincta. Talis autem non est philosophia: natura, quia in ea multæ disciplinæ colliguntur. Sic quoque hoc loco obiter monemus quod fere omnes nostræ definitiones sint descriptiones, quia essentiam veram unius rei invenire vix possumus. Varie autem multoque modo descripta est philosophia. Veterum Philosophorum Princeps Plato ita describit 1. quod sit *meditatio mortis* conf. *Cic. 1. Tusc. Macrobi. in som. scrip. c. 13. Philon. de op. mund. Hieron. contra Ruffin.* Ponit vero 1. Effectum pro causa ipsa & genus rei, quod contra naturam Logices. Deinde est metaphora, quæ secundum omnem Logicorum assertionem, in definitione poni nequit. Per meditationem autem mortis nihil aliud intelligit, quam elevationem animæ, atque adeo abstractionem cogitationum à singularibus ad universalialia, à materiatis ad immateriata, à voluptate sensitiva ad practicam illam & intellectivam. Alsted. l. c. p. 5. Quæ elevatio porro, Jovialis instar aquilæ, geminis alis Ganymedem DEorum convivio sublimes infert, & ex caducarum rerum admiratore & observa-

fervatore *ἡρώδης καὶ τῶν ἑσίων ὀργῶν* jucundissima facit meta- (II)
morphosi *Jeseph. Lang. in Polyanth. p. 2170.* Duplicem ete-
nim statuit mortem Plato unam *naturalem*, qva anima sol-
vitur à corpore: alteram *voluntariam* qva anima intra cor- 38
pus hærens, sese abstrahit à sensibus, & elevat ad sublimen
rerum contemplationem. *Ammonius super Isag. Phorpb.*
Damascenus hanc significationem mortis explicat solum
per mortis naturalis meditationem, minime autem intelli-
git, philosophiam docere quomodo quis se interimere de-
beat, uti nonnulli hanc meditationem mortis explicarunt.
Nequaquam, sed philosophia est meditatio mortis natura-
lis, secundum quod etiam ex illius consideratione elective
morimur h. e. affectus deponere discimus, & huc pertinet
dictum *Eccles. 7. Recordare novissimorum, & nunquam pec-*
cabis, inter quæ etiam est mors naturalis, quæ omnia con-
sequentia meditationis mortis, dici posse patet. Conf. *Kek-*
kerm. in pracog. phil. it. Scheibl. in proem. phil. Et sic præser-
tim intelligitur *θεωρεῖα* quæ in universum habitus philosophi-
cos omnes, suo ambitu complectitur, quia considerat DEum 39
& opera ejus. Sed paucis, hæc definitio latior est definito, nam
non solum philosophus, sed etiam Theologus meditatatur mor-
tem, præsertim Theologus, priori sensu ad practicam philo-
sophiam alias pertinet, posteriori sensu, sumitur pro *Ecclasi*,
datur autem illa non solum in philosophia sed etiam in Theo-
logia. Probe vero notari velim per hanc ecstasin me non
intelligere revelationes Quakerorum & fanaticorum, sed
illam quæ homo per cogitationes, in rem sibi propositam à sensi-
bus externis se abstrahit unde & *Alstedius* adjecit. Hanc nem-
pe esse ecstasin Platoniam quæ fieri ut *Philosophus saepe ha-*
beat oculos & non videret. II. Platoni Philosophia descri-
bitur: quod sit similitudo DEI, quatenus est homini possibilis. Si
hoc, nempe quatenus homini possibilis i. e. non in illa perfe-
ctione summa, aliquo modo explicari posset, cum nempe di-

(12) camus effectum philosophiæ esse : perficere animam nostram & particulariter intellectum ac voluntatem. *Intellectus* vero perficitur per scientias speculativas & in tantum expurgatur ab ignorantia & induit scientiam. *Voluntas* perficitur in quantum expurgatur à vitiis moralibus, & induitur habitibus moralibus. Quod & ad definitionem ipsam attinet sciendum; sumi iterum hic effectum generalem, verbis impropriis ac quia à Platone intelligi analogicam ὁμοίωσιν seu similitudinem æquivoce, imperfecte & minime essentialiter sic dictam, descriptionem hanc minime adæquatam esse puto, quia potius ex Theologia reformationem imaginis amissæ, & conformationem nostram cum DEO, 4° discere possumus. Definitur III. (*Quæ* & *Ciceroni* adscribitur 2. offic. & à *Francisco Toletio* dicitur omnium perfectissima Alsted. l. c. p. 5.) *Quod sit notitia divinarum & humanarum rerum, atq; adeo causarum, à quibus ea sunt.* Ethæc præsertim est *Stoicorum* definitio seu descriptio. Continet autem tam Theoreticam quam Praticam philosophiam, atque per notitiam divinarum *Theoreticam*, per humanarum rerum vero *Practicam* intelligunt. Sed hæc descriptio genus valde remotum habet, & est latior definitio, quia notitia rerum divinarum magis ad Theologiam pertinet, ut taceam quod nec *Physica* nec *Mathematica* doctrina sub hac definitione comprehendatur, maxima enim pars *Physicæ* & *Math.* neque pure de divinis neque pure de humanis intelligi debet, quamobrem & *Martyr. Class. 2. l. c. 3. n. 5.* hanc descriptionem impugnat, cum dicit: *multa reperiri inter divina & humana*, ut cælorum orbis, elementa, meteora, mineralia, stirpes, Bruta, &c. *Damasceus* ita explicat descript. ut per res divinas intelligat *invisibiles*, per res humanas *visibiles*. A qua explicatione non longe distat eorum, qui per res humanas intelligunt eas, *quæ circa nos sunt*, & nobis familiares & concretioni corporali obnoxia. Per res divinas
autem

autem intelligunt *res immateriales* quæ à nobis & secundum (13)
 esse suum, & secundum cognosci remotiores sunt, quam
 cœteræ, ut propter sublimiorem entitatem res divinæ ap-
 pellari possint. Alii per res divinas intelligunt *incorrupti-*
bilia ut cœlum, per humanas vero *corruptibiles*. Atque tunc
 omnes res corruptibiles, dicuntur humanæ per similitudi-
 nem ad hominem, & incorruptibiles, divinæ per similitudi-
 nem ad DEum. Alii per res hum. intelligunt negotia h. e.
 res istas quæ ad *civilem conversationem* pertinent, & sic sunt
 ea quæ in philosophia practica tractantur, per res div. autem
 quæ sunt *supra negotia* humana & per quorum contempla-
 tionem homo quasi divinus fit, & hæc est Theoretica ob
 hanc vero meditationem seu speculationem, Philosophi ma-
 gni vulgo *Divini* sunt dicti. Alii per res hum. intelligunt
 res *factas ab arte*, vel prudentia humana, & sic philosophia
 practica & instrumentariæ artes agunt de rebus humanis.
 Per res divinas intelligunt ea, quæ vel à DEO immediate
 aut per naturam *facta sunt*. IV. *Aristotelis* descr. est: quod 42
fit philosophia scientia veritatis lib. II. Met. c. 4. Sed hæc non
 est generalis descriptio verum magis particularis explicatio,
 quid sit Philos. Theor., cum Philosophiæ Theoreticæ finis
veritatem; practicæ vero opus ponat. V. *Cicero* dicit lib. II.
 de offic. c. II. Philosophiam esse rerum *humandarum & divi-*
narum, causarumq; quibus hæc res continentur *scientiam*, sed
 lib. I. Orat. videns collective philosophiam sumi debere, ap-
 pellat eam *fasciculum omnium artium laudatarum*, VI. *Phi* 43
losofia est appetitus sapientie & contemplatio veritatis ut veri-
tas est, Speusippus in definitionibus Platon. VII. *Est vite hu-*
mana purgatio atq; perfectio. Hierocles. VIII. Philosophia
 est ars artium, scientia scientiarum & principium omnis ar-
 tis. *Damasc. de phil. tract.* II. c. III. & in hac neq; genus legit-
 mum neq; differentia adæqvata IX. *Philosophia est vir-*
tutis indagatrix, expultrixq; vitiorum, divinarum particeps
rerum

- (14) *rerum Apulje. & Cic. quæ descriptio cum grano salis accipi-
enda, tribui quidem potest philosophiæ, ita tamen ut
Theologia maneat Sol, philosophia Luna. Et hæ fuerunt
Veterum sententiæ. Nunc quoque recentiorum enume-
remus descriptiones. I. Philosophia est cognitio rerum ut
sunt i. e. per suas causas, Conimbr. Proem. Phys. it. Damasc.*
- 44 *libr. IV. dialect. it. C. F. D' Abra de Raco in prelude. Log. qui
ultimus, hanc convenientissimam philosophiæ definitio-
nem nominat, probatque sequenti argumento. Inde dici-
tur philosophia, unde homines philosophari cœperunt. Atqui
Homines philosophari dicti sunt, cum latentes rerum causas in-
vestigarunt & assignaverunt: Ergo inde philosophia dicta est
quod sit rerum cognitio per causas. Sed per causas aliquid co-
gnoscere soli Metaph. comperit Arist. X. Metaph. c. 3. II.*
- 45 *Philosophia est Habitus animi qui scientia & prudentia constat
Fort. Crell. in prolegom. comm. super Acroamaticos Arist. Sed
Philosophia non est unicum quid & simplex, sed congeries*
- 46 *habituum, Ergo non est habitus. III. Philosophia est artium
liberalium systema seu comprehensio P. Ramus. Sed genus est
Metaphoricum, quia comprehensio fit manibus, & scienti-
as confundit cum artibus, partes præstantissimas Physi-
cam, Metaphysicam & Ethicam omittit, artes enim libe-
rales tantum sunt septem sc. Grammatica, Rhetorica, Diale-*
- 47 *ctica, Arithmetica, Musica, Geometria & Astronomia. IV. Phi-
losophia est systema sapientia ad salutarem tum veri cognitionem*
- 48 *tum actionem boni. V. Philosophia est compages scientia &
prudentia apta connexionem & unionem inter se conformata Kekk.
in præcogn. Phil. lib. I. c. I. VI. Philosophia est scientiarum
& artium comprehensio Christ. Scheibl. in phil. syn. p. I. VII.
Est habitus constans sapientia & prudentia Jac. Martini Exercit.*
- 49 *Metaph. l. I. Ex. I. IIX. Est cognitio rerum quas apprehendit
ratio. Hinr. Kipp. in inst. pol. lib. I. c. I. IX. Philosophia est
notitia rerum divinarum & humanarum, in quantum homo eas
natu-*

naturali intellectu lumine percipere potest. Adrianus Heerebord (15)
in explicatione syn. Logicæ Burgersdicianæ Prolegom. §. 2.
Per notitiam Hic intelligit non actualem sed habitualem per
res divinas DEum ipsum (2) quæ a DEO tam immediate ut An-
geli sunt creata, vel mediante natura sic sunt producta. Per
res humanas, quæ a DEO quidem fiunt, sed mediante homi-
ne, quatenus nempe Homo potestatem accepit, pro suo ar-
bitrio ea faciendi vel non, uti sunt actiones morales in quan-
tum homo eas naturali intellectus lumine percipere potest.
Quod autem de lumine dicitur, id distinctionis causa inter
Philosophiam & Theologiam addidit. Notandum est quod
triplex detur *Lumen* quo intellectus humanus in intelligen-
do quasi illuminatur: nempe *Lumen natura*, omnibus Ho-
minibus commune, *Lumen gratia* solis Christianis proprium,
Lumen gloria quo illuminantur beatæ animæ. Primum con- 50
venit Philosophiæ Conf. Rob. Baroni *Philosoph. Theol. Ancill.*
Exercit. III. artic. VI. p. 158. Ab eodem Herrebord describitur
alias: quod *sit compages ordinatæ scientiarum, prudentiarum
& Artium.* XI. Ab *Alstedio* ultimò describitur quod *sit
comprehensio liberalium disciplinarum inferiorum, quæ quidem
non rejicienda, sed magis conveniens mihi videtur hæc quam
in Disputatione aliqua me legisse memini. Nempe Philosophiam
esse Habituum qui speculatione rerum cognoscendarum in-
intellectum, & vita inculcata voluntatem, secundum natura-
lem aptitudinem omninò perficiunt, ordinatam seriem* quam de 51
scriptionem retineo.

§. VI. Breviter adhuc percurremus hanc descriptio-
nem ac quia primo genus considerandum est, loco illius po- 52
nimus *Ordinatam seriem.* Diximus enim supra, philosophiam
non ex simplicibus ac uno tantum, sed ex compositis nem-
pe diversis habitibus constare, ita ut quando dicatur de phi-
los. quod sit habitus, statim intelligatur collective id dici. Quia
autem & ð collective dupliciter accipitur ideo probe obser-
van-

(16) vandum quod diximus *ordinate* alias enim etiam sumitur
53 *temerarie* i. e. in quo nullus ordo ut sunt; acervus tritici, te-
mere congestus, aut acervus lapidum. *Ordinata* sunt in
quibus diversarum quidem partium congeries est, sed talis
tamen quæ concinnum aliquem ordinem & unionem ad-
mittit, quæ aggregatum est Mundus, Ecclesia, itemque ea,
de qua nunc agimus, *Philosophia*. In illa nempe diversæ
scientia & prudentia inter se uniuntur & copulantur, harmo-
nia quasi suavissima, nam sunt unius objecti, cui philoso-
phia destinatur, nimirum intellectus & voluntatis humanæ,
item unius finis, nempe humanæ mentis & voluntatis per-
fectio, in quantum in hac spurca mundi amurca acquiri po-
54 test. Alias perfectio nostra nulla est. Et propter hanc ar-
ctissimam unionem Veteres dixerunt: *Omnes artes inter se ve-
lut manus jungere, mutuas operas tradere, ut qui unam perfe-
ctissime scire velit, necesse habeat omnes cognoscere*. Dicitur &
porro ordinatam seriem *habituum*. Quod vero constet ex-
habitibus probatur primo ex definitione habitus qui est quali-
55 tas crebris operationibus comparata, & quod hæc de philo-
sophia dici possit, quotidiana experientia testatur Secundo *ex
fine* qui est animi perfectio uti supra diximus, & quæ per-
56 fectio est accidentaliter, de ea dici potest quod sit habitus; de-
inde nemo negare potest mutationem ab ignorantia ad sci-
entiam, esse quandam animi perfectionem in hac vita, Ex
his igitur ita concludimus: Ergo. *Philosophia est ordinata ha-
bituum series.*

§. VII. Nunc ad *differentiam specificam* progredien-
dum, ea itaque semper ex objecto desumitur. Facile igitur
57 cognoscitur circa quod Philosophia versatur, nempe duo
subjiciuntur philosophiæ (1) *speculanda* (2) *agenda*. Cogni-
tio speculandarum rerum præstantissimam partem, animam
perficit, & insito sensui appetitivo satisfacit, & complet.
Cognitio autem rerum agendarum actiones nostras dirigit
ad

ad benè honesteque vivendum. Unde & hæc alteram natura (17)
partem, appetitivam quasi sedem perficit. Homo
autem per harum cognitionem nullo modo aliter perfectus
redditur, quam secundum potentiam insitam. Ideò dixi-
mus secundum naturalem aptitudinem. Perfectio enim de
qua hic dicitur, nulla alia est, quam quæ industria nostra
acquisita, minime autem de perfectione Theologica, secun- 58
dum quam homo coram DEO justus fit, ad hanc nullam ha-
bemus aptitudinem naturalem, quia illa ex mera gratia no-
bis conceditur. Adjecimus *Omnino* ut indicemus ad phi-
losophiam *integritatem* rerum speculandarum & actionum
necessariam esse, ut ita philosophia simul partibus suis sum-
ptis, convenire possit.

§. IIX. Succedit consideratio Philosophiæ per causas.
Nempe per materialem, finalem & efficientem. *Materialis* 59
igitur causa duplex est *in qua* & dicitur subjectum, *circa*
quam & dicitur Objectum. De materia ex qua non est
differendum. *Subjectum* cui inhæret est animus huma-
nus, quem perficit, *Subjectum Cujus* sive quod denominat
est ipse homo, nam perfectio totum denominat. *Objectum*
vel est *materiale* & sunt res omnes quæ Facultatibus possunt
esse communes, vel *Formale objectum* quod *sunt res* quatenus
per rationis ductum sunt scibiles, vel cognosci possunt per
causas. Hoc desumendum non est I. à subjecto vel ejus tra-
ctatione ut dici possit: In quantum Philosophi præcedentes
in hac re egerunt, in tantum pertinet ad philosophiam. Sed
II. à *principio* ex quo conclusiones deducuntur & *sine*, sc. qua-
tenus considerantur ex ratione ad perficiendum animum,
& ita *objectum Philosophiæ*, longe distat ab aliis habituum ob- 60
jectis. Cum enim Theologia & Philosophia versentur cir-
ca multa, illud fit ex revelatione hoc vero ex ratione, e. g.
cum consideranda venit ex ratione Existentia DEI per cau-
salitatis viam, ad Philosophiam, quando vero id quatenus
C reve-

- (18) revelatum consideratur, ad Theologiam pertinere dicimus. Ita & objecta artium, Medicinæ Mechanicarumque distinguuntur. Perficiunt enim non animum, sed potius bona corporis, producunt. Philosophus igitur cognitionis causa considerat res naturales, Medicus vero quatenus ad sanitatem restituendam ordinantur. Probe & hic observandum venit: Philosophiam quia est accidens, non habere materiam *proprie sic dictam* sc. ex qua, sed subiectum in quo.
- 61
- 62 *Causa formalis* proprie sic dicta Philosophiæ nulla est, quia est ipsa forma & quidditas qualitatis. Causa enim secundum non nullos ut *Svaretz. Metaph. Arist. Metaph. c. 4. Met. c. 1. 5. Met. c. 1. 12. Met. c. 2.* idem est ac principium, ac sæpe causa formalis idem ac principium à quo forma deducitur, quod proprie de Philosophia dici nequit, nisi forte *unio diversarum disciplinarum philosophiæ forma dici debeat* vide *Alstedium. p. 13.* loci jam antea citati, ubi triplicem disciplinarum philosophicarum unionem facit, 1. *in certis principiis*, 2. *in objecto* 3. *in fine.* Vid. & *Keckermanni præcognita philosophiæ p. 10.* ed. in fol. *Causa efficiens* philosophiæ est vel universalis vel particularis. *Universalis* sive ex qua orta est, prima sapientia infinita & perfectissima, veluti ex corpore solari radius, quæ prima sapientia est DEUS Ter optimus maximus, qui omnis boni in natura & supra naturam fons est, qui & sapientiæ tam inveniendæ quam inventæ perficiendæ, author celebratur *1. Reg. 3. 12. Sir. 1. 1.* Quod enim perfectissimum est in quolibet genere, id est causa reliquarum. Cum Ergo DEI sapientia infinita sit, perfectione graduum & partium, utique omnis sapientia ex hac tanquam causa orientur, & quia DEUS in omnibus aliis quæ humano generi ordinariè communicat, utitur causis intermediis, ita quoque usus fuit in communicando philosophiæ dono. Et hæc omnia etiam agnoverunt Ethnici, qui & ob ea DEUM celebrarunt *Plato in Timæo. Seneca Epist. XC.* Et *Cicero* ait: *Nul-*
lus
- 64

lus est vir magnus sine afflatu quodam divino. Semper enim in- (19)
genia heroica incitari solent ad inquirendum rerum omnium 65
naturam à DEO, inquam finem & subsidium, illos radiis sue sa-
pientia illuminat. Hinc DEUS illis dicitur *πνευματικῶν & πύσιν*
φσ vid. Casmann. de phil. Christiana c. VI. Homo enim
quatenus homo i. e. defectu laborans, nil potest intelligere, nil
discere, nisi & cogitandi vim, & cogitationum moderamen
à DEO habeat. Et ex his videri potest gravissimum errorem
errare illos qui Philosophiam Sanam cum Theologia com-
mittunt, tanquam rem pugnantem, & bellum *ἀσπυδῶν* *inter*
has duas Facultates fingunt. Causa particularis est vel pri-
ncipalis vel instrumentalis, Principalis est Homo & ille confi-
deratur vel ut ante lapsum vel post lapsum. Ante lapsum phi-
losophia hominis intellectum voluntatem & affectus ita
perfecit, ut philosophiam naturalem haberet, nec opus
esset aliquam denovo invenire aut constitutere, quod viden-
dum in Adamo mortalium omnium sapientissimo, qui non
solum cognitione sui, sed etiam omnium creaturarum fuit
præditus, adeo, ut brutis nomina, naturis congruentia,
imponere potuerit. Nostra vero conditio post lapsum lon- 66
ge deterior est conditione Adami, neque enim vel terrena
sapimus aut capimus, nisi DEUS præter concessam *ἐνφύσι-*
αν *quam in quolibet Philosopho præsupponimus, men-*
tem ad inquisitionem veritatis dirigat & adjuvet, ut ve-
ram non simulatam Philosophiam sectetur. Nam ipse
plerumque homo naturæ vires, per abusum Philosophiæ,
in exitium vertere sui affolet. Sine Numine vero nihil est
in homine innoxium. Tantam tamen DEI semper fuisse bo- 67
nitatem ut post miserandam illam & universalem generis
humani apostasiam, lumen illud in homine reliquum fo-
verit, accenderit & confortarit, per veræ quoque phi-
losophiæ studium, non omninò diffitemur. Gavisi sunt
philosophia primo Hebræi, deinde Assyrii & Chaldæis ad

- (20) scribenda. *Ab Hebrais ad Ægyptios, & ab illis ad Græcos* fuit propagata. *Laertius* quidem ab initio de Vitis Philosophorum, solus Græcos laudat tanquam sapientiæ inventores, ita & alii, sed certum est floruisse sapientiam in orientalibus gentibus diu anteqvam ad Græcos propagaretur, & **68** *Jacobus* cum filiis suis eam in Ægyptum detulisse dicitur. Probat & hoc ipse *Josephus* qui expresse tradit: visas fuisse tabulas in quibus *Adamus* & ejus Filii totam astronomiam perscripserint, quæ tabulæ vel potius præcepta à *Setho*, *Noacho* probabiliter traditæ, in columnas lapideas sint translatae, ut ab aquis diluvii illæ sæ permanerent: quam columnam multis post Seculis extitisse in Syria & à se visam esse, **69** narrat idem *Josephus* antiqv. lib. 1. c. 2. *Græci* Ergo etsi in constituendæ philosophiæ modo reliquis omnibus gentibus Occidentalibus & septentrionalibus meritissime præferantur, tamen inventæ philosophiæ laudem Hebræis Chaldæis & Ægyptiis detrahare nequeunt. Recte autem & inventores & constitutores philosophiæ dividi possunt, in eos **70** qui fuerunt *ante vel post Christum*, priores in *antediluvianos* & *post-diluvianos*, posteriores in eos qui in *Ecclesia*, & *extra* eandem vixerunt. Quod ad priores primus utique *Adamus* fuit, ut jam supra diximus, qui post lapsum sobriam philosophiam docuit liberos, quam & primo corrumpit *Cainus*, dum occideret fratrem *Abelem*, & hic etiam merito **71** dici potest Princeps seu fax & tuba sectarum omnium. Duplex enim præter opinionem orta est secta, nempe *Cainitarum* & *Sethianorum*, huic fuerunt addicti *Henochus*, *Matbusala*, illi vero Inventor instrumentorum Mechanicorum *Lamech*. Crescentibus autem temporibus etiam crescebat secta *Cainitarum* & quidem ita, ut excepto *Noacho* tota fuerit corrupta posteritas *Semi*, donec diluvio omnes extinguerentur. Post diluvium Restaurator sanæ philosophiæ primus fuit **72** *Noachus*, & propagata est à *Semo*. *Chantus* vero ob derisionem

nem Patris Cainiticam philosophiam primo iterum pro- (21)
 traxit, ejusque Sectatores fuerunt *Hebraei & Nimrodiani* (qui
 à patribus nempe Heber & Nimrod ita sic dicti) post Se-
 mum & Chamum excelluerunt, & exinde nova secta est
 orta qui tandem una cum Japheto in societate Chami con-
 cesserunt. Sub Nimrodi imperio floruerunt *Affyrrii, Chal-* 73
dæi, Bactriani, Medi, Persæ, & horum familiares Phœ-
 nices, Ægyptii, Arabes. De Chaldææ urbe *Orchoa* pro-
 gressus Abraham qui ex iis viris devius solus est relictus, ha-
 bitavit ille in Mesopotamia, literis excellenter imbutus, &
 veri DEI cultor Gen. XII. 4.5. Filius ejus *Isaacus* & nepos 74
Jacobus inter Nimrodianos viventes etiam inter eos propa-
 garunt veram philosophiam. *Moses* vero Dux Israelitarum
 inter populum suum illam propagavit, & quidem ita, ut *Sal-*
omon sapientissimus Regum singulari DEI beneficio sum-
 mum puræ philosophiæ fastigiū attigerit, quem Daniel secu-
 tus. Philosophia sc. gentilium dividitur, in *Barbaricam & Gra-*
canicam, prior est vel *Asiatica* nempe *Chaldaorum, Babylo-* 75
niorum, Persarum, Indorum, Phœnicum, vel *Africana* ut *Æ-*
gyptiaca, Æthiopica, & Lybica & omnes gentes quæ Græco non
 utuntur idiomate. Præceptores priorum fuerunt *Magi, Gy-*
mnosophista & Brachmanes; posteriorum *Sacerdotes Ægyptii*
Druida & Semnotbei, Gallorum. *Græcanica* dividitur in *Mythi-* 76
cam sive fabulosam & *veram* proprie sic dictam philosophi-
 am, prioris cultores fuerunt Poetæ, qui odas & hymnos
 dulces & sapienter conscriptos cecinerunt. Inclaruerunt ita
Homerus, Musæus, Linus, Orpheus, Hesiodus. Quos & fortasse
 imitati sunt priscos Talmudistæ si fabulas doctas κατὰ τὸ γν-
 ονδὶ eorum spectes at. κατὰ τὴν Ἀφροίαν innumera pallio poe-
 tico texerunt. Illa itaque philosophia est vel *naturalis*, quæ
 arcana DEorum, vel *Moralis* quæ virtutum studia & vitatio-
 nem vitiorum multis commentis, & laudem *politica* quæ He-
 roum facta continet. Veræ philosophiæ proprieq; sic dictæ,
 C 3 culto-

(22) cultores fuerunt *Septem Sapientes*, & eorum discipuli, à quibus ortæ sunt duæ Sectæ *Jonica* nempe & *Italica*. *Jonica* à *Thalete* Milesio Sapientium uno incœpta (vel ut alii volunt ab *Anaximandro* Milesio *Thaletis* discipulo) ex qua post *Socratem* Physica studia in *Ethica* permutantem, *Academica* *Platonis*, & *Stoica* *Zenonis*, orta est, priorem secutus est *Aristoteles* *Platonis* discipulus inter quos & fuit *Cicero* posteriorem vero quæ sub se comprehenderat *Catonem*, *Senecam*

78 & alios jam diu evanuisse legimus. *Italica* à *Pythagora* est constituta, à quo etiam illa philosophia nomen capiti. Successores ejus esse asseritur *Mnemarchum*, *Bulageram*, *Tydem*, *Diodorum*, *Aspendium* & denique *Pythagoræos*. Ab *Italica* Secta orta est *Eleatica* Authore *Xenophonte*, & ex illa

79 *Epicurea* ab Authore *Epicuro* cognominata. De reliquis Veterum sectis ex Schola *Socratis* ortis videri potest *Alsted. Kekkermannus*, *Spanhemius* in antiquitat. sacris p. 105. seqq. Nolo & prolixius esse in enumeratione philosophorum recentiorum qui sunt vel *Patres Ecclesiastici*, vel *Doctores Scholastici*, priores vel *Græci* vel *Latini*, posteriores vel *Latini* vel *Theologi*. Ansa nobis de his datur si consideremus philosophiam post *Christum* natum, dum eam paucis suscipimus

80 evolvere partim in Ecclesia partim extra Ecclesiam, inter hos numeratur *Judaica* & *Ethnica*. *Judaica* constabat præfertim his tribus Sectis: Nempe *Phariseorum*, *Saduceorum* & *Essæorum*, qui comparari possunt, cum supra dictis Sectis Gentium ita, ut *Phariseos* ad *Stoicos*, *Saduceos* ad *Epicureos*, *Essæos* ad *Cynicos* reducamus. *Ethnicæ* Philosophiæ addicti fuerunt, *Ennius* *Pythagoreus* *Mar. Acc. Plantus*, *Marc. Terr. Varro* *Lucretius*, *Carus*, *Marcus Cato* Major dictus, *Cajus Julius Caesar*, *Pompejus Magnus*, *Virgilius Maro*, *Quintus Horat.* *Flacius* &

82 alii de quibus videre licet *Christ. Thom. de sectis philosophorum*. In Ecclesia fuerunt jam antea dicti *Patres primitivæ Ecclesiæ*, & *Scholastici Doctores* considerati ut recentes qui

qvi & Christianam philosophiam aduersus gentiles afferu- (23)
 erunt, ejusque usum in Ecclesia monstrarunt. Tales sunt
Dionysius Areopagita, Justinus Martyr, Athenagoras, Tertulia- 83
nus, Irenaeus, Pantenus, Clemens Alexandrinus, Origenes, The-
misius, Gregorius Neo-Cesariensis, Arnobius, Lactantius, Basili-
us Magnus, Gregorius Nanzianzenus, Hieronymus, Chryso-
stomus, Augustinus, Cyrillus &c. E numero Theologorum Grae-
 corum est *Damasceus*, & ut Bellarminus vult inter Lati-
 nos primus *Petrus Abelardus*. Et hi Theologi Scholastici
 aliae sunt *Summulista*, alii *Sententionarii*, alii *Quodlibetarii* & 84
 hi sunt Theologi. Ex Philosophis primus fuit *Job. Ruceli-*
nus Britannus, cujus discipulus *Petrus Abelardus* Vir quam
 maxime eruditus valde tamen infelix. Et Philosophi in va-
 rias sectas post Albertum M. divisi sunt: In *Albertistas*, *Tho-*
mistas five *Dominicanos*, *Scotistas* five Franciscanos *Occami-*
stas, Aegidianos, Alexandros. Saepe etiam inter Scholasticos 85
 fit divisio *Nominalium* & *Realium*, qvi jam Rucelini tempore
 quidem fuerunt, tandem *Nominalium* Secta paulo post
 desit, quam tamen reduxit *Guilielmus Occamus*. Qvi *Nomi-*
nalium primum genus Universalia nomina esse contendit.
 Alterum meros animi conceptos esse dixit. *Reales* qvi sunt
 in *Scotistas* & *Thomistas* divisi, eadem universalia in ipsis re- 86
 bus quaerebant. vid. de his *Adam Tribechovii lib. de Doctori-*
bus Scholasticis, Lud. Crocium *Instruct. de ratione studii* Theo-
 logici c. VII. §. 20. seqq. *Recentiores* hi Philosophi sunt vel
Peripatetici vel *Ramei* vel *Lullista* vel *Paracelsista*, *Recentissimi*
Aristotelici, Gassendici, Chymici qvi peculiarem quasi sectam 87
 constituunt, omnes disciplinas excepta Physica ferè negli-
 gentes atque de his satis dictum plura desiderans legi fusius
 potest *Laert. Cicer. Gellum, Aug. Rungium, Kekkerman. Alsted.*
Masen. in palae. styli Rom. lib. IV. c. IX. Euf. Rom. animad. in
Pradamit. Isaac. Peirerii. c. IX. p. 100.

§. IX. *Causa instrumentalis* duplex est interna & Ex-
 terna.

- (24)terna. Interna sunt principia tum *naturalia* tum *habitualia*,
 88 priora sunt vel *prima* vel à *primis orta*, illa *sensus* sunt *imprimis* *visus* & *auditus*, hæc sunt *observatio*, *Experientia*, *inductio*. *Observatio* est sensualis perceptionis notatio Arist. 2. Poster. c. ult. *Experientia* est habitus ex pluribus cognitionibus singularium, quæ eodem modo contigerunt, memoriâ comprehensis, genitus Arist. 1. *Metaph. c. 1. & D. Thom.*
 89 *ibid.* lecl. 1. & 2. post sect. ult. *Inductio* est argumentatio in qua ex omnium partium enumeratione totum colligitur Arist. 1. cit. *Principia habitualia* sunt *Attentio*, *Lectio*, *Selectio* & *Exercitatio* vid. Petr. Titum in libr. *Natura* pag. II. *Externæ causæ* sunt *Doctores* sive *Magistri* partim *vivi* ut præceptores, partim *muti* ut libri, *instrumenta* &c. *Causa Finalis*
 90 vel *finis philosophiæ* est vel *ultimus* vel *intermedius*, prior est gloria DEI probatur hoc Psalm. XIX. 1. 2. 3. & ipso Socrate dum dicit: *ideo Dialecticam & Rhetoricam esse discendam, ut DEO grata dicere possimus*. Licet enim & nobis de philosophia gentilium videatur minime dici posse, quod pro fine habuerit gloriam DEI, siquidem veram cognitionem de DEO non habuerunt, sed resp. indirectè, etsi non intenderint directè, quod fecerunt præprimis Sapientiores, pro modulo cognitionis suæ, ut negandum non est. Et demus, plerosque Philosoph. Gentilium fuisse malos, si vitæ praxin spectes; Annon DEUS etiam opera malorum in sui gloriam dirigit, etsi non ex intentione improbi, gloria tamen DEI semper manet summus finis sive nos illum intendamus sive non.
 91 *Intermedius finis* est perfectio animi humani, & secundum gloriam DEI mensura philosophiæ. Alias & finis philosophiæ per scientias Theoreticas & Practicas dividi solet in *principalem* & *secundarium*, prior est cognitio veritatis, in qua perfecte mens hominis acquiescit, & inæstimabilem voluptatem sentit, posterior alias & usus appellatur, varie potest statui in omnibus scientiis, prout sc. est consilium aut necessitas
 92
 ejus

ejus qui circa illam doctrinam versatur. Probe autem no- (25)
 tandum discrimen inter *finem & usum*. Finis enim est causa
 propter quam principaliter efficiens agit: Usus vero ad quam 93
 res minus principaliter est ordinata, & ille usus est duplex,
 alius *illegitimus* sive spurius, qui continetur in falsa philoso-
 phia, alius est *legitimus* sive genuinus. Priorem Sociniani
 valde extollunt non quidem ut illegitimum (quia nunquam
 neque hæreticus neque ullus homo dum facit mala sub spe-
 cie mali id facit, sed semper sub specie boni) sed ut *legiti-* 94
imum, attamen illū usum extollunt, ut rationem in adeo sublimi
 fastigio collocent, atq; ipsius Theologiæ principium constitue-
 re non vereantur: ita enim *Schlichtingius Dissut. de Trin. c.*
Meisn. p. 125. Nihil credi potest quod à ratione capi & intelligi ne-
queat. Et Smalcus Diss. IV. de Justif. c. Frantz. f. 137. Nulla
est religionis particula, quæ cum ratione non convenit, & quæ
cum ratione non convenit opinio, ea etiam in Theologia nullum
locum habere potest. Ita & Osterodus & alii Calviniani. Quod non
 ad usum legitimū, sed insignem potius abusum philosophiæ
 pertinet, facile dijudicandum erit. Posteriores contemnunt
 sive rejiciunt *Judei & Fanatici* philosophiæ rudes contem- 95
 ptores, item osores Scholarum Academicarum, qui illas dia-
 bolicas tanquam in quibus veritas opprimitur, Christus
 & Sp. S. non habitat, traducere solent, sic enim Weigelius pars
 I. postillæ fol. 195. Ich sage wahrhaftige Wort so wahr als Ich
 ein Mensch bin / daß Christus in keiner Hohen-Schule in der ganzen 96
 Welt nicht gefunden werde / und sich nicht finden lasse bei solchen Hof-
 särtigen Weltgelährten / die sich an der Wahrheit ärgern. Warum schil-
 let man seine unschuldige arme Jugend an solche Derter / da Christus der
 einige Schatz weder gefunden / noch erkennet werden mag.

Capitis II. CONSPECTUS.

<p>Philosophia divisio est necessaria n. 1. quæ totum illa cum dividitur n. 2. quod expeditur remotive & positive 3. 4. <i>Variorum sentent. de division. Philosoph.</i> <i>Xenophontis, Platonis, Cleanthis, n. 5. 6.</i></p>	<p>De Platonis mente amplius ejusque funda- ment. n. 7. 8. Rami divisio Philosoph., Epicuri, & recent. n. 9. 10. seq. <i>Ipsiusque Toletii, quæ demonstratur & ex-</i> <i>penditur</i></p>
---	---

D

(26) penditur n. 12. 13.
 Artes mechanicas huc non pertinere, quod
 Protoplastorum exemplo probatur n. 14.
 15. seq.
 Herebordi sententia, quam explicat Al-
 sted. n. 17.
 utriusque sentent. conciliatio tentatur.
 n. 17. 18.
 Hobbesi mens recensetur ex examinatur
 n. 19. seqq.
 Antonis de le Grand additur n. 23.
 Aristotelis divisio praefertur, & quid Theo-
 reticum & practicum sit docetur n. 24. sq.
 Objectio in contrarium theoriam & praxin
 non semper sibi opponi n. 27. 28. seq.
 Hominem accedere ad DEUM per Theoriam
 veri & Praxin boni, & hinc fundari
 Philosoph. divisionem n. 32. 33. seq.
 Mentem acquisitis habitibus primo desti-
 tuti; de habitibus acquisitis theor. 35-37.
 De habitu Scientia ejusq; variis acceptio-
 nibus n. 38. 39. seq.
 De habitu Intelligentia & quid vñq; 41. 42.
 De facultate intellectiva, singulariter, & de
 dist. intellect. in agentem & patientem,
 deque rationis exercitio n. 43. 44. 45.
 De cognitione noëticè & dianostice fa-
 cta, objectum intelligentia speciale n.
 46. 47.
 Quid habitus sapientia n. 48.

Varia vocis acceptio. Habituum theoreticorum ordo n. 49. 50.
 Quo sensu Philosophus omnia sciat de va-
 ria demonstrandi ratione apud Philoso-
 phos, & ejus certitudine n. 51-53.
 Alia annexa Sapientia n. 54.
 Prudentia habitus quid? n. 55.
 Praesupponit liberum arbitrium n. 56.
 Non est vera in homine malo, ubi de lau-
 de mali dispensatoris ex Luc. XVI. n. 57.
 Prudentiam respicere bonum practicum
 n. 58.
 Prudentia usus circa promovendum bo-
 num particulare vel universale n. 59. 60.
 Quatuor adjuncta prudentia n. 61. 62.
 Hieronymi $\omega\sigma\phi\omega\nu\eta\sigma\iota\varsigma$ n. 63.
 Artis habitus factivus n. 64.
 Differunt efficere & agere n. 65.
 Artis & prudentia cognatio n. 66.
 De Artibus liberalibus & illiberalibus n.
 67. seq.
 Liberalibus artibus accenseri Logicam &
 Rhetoricam n. 68.
 De illa pluribus n. 69. seq.
 Poesin adscribendam artibus liberalibus
 n. 72.
 Nec Gnostologiam nec Noologiam nec Mne-
 monicam, augere habituum nostrorum
 numerum 73. seq.
 Conclusio pathetica ex Augustino.

CAP. II.

DE

DIVISIONE PHILOSOPHIÆ.

§. I. **D**iviso est alicujus totius in suas partes, quod igitur dividitur ante totum esse oportet. Totum autem dicitur vel *universale*, vel *Essentiale*, vel *integrale*. Totum *universale* sive potentia est, quod partes suas potestate tantum non actu continet, seu quod dividi potest ut genus in species. Totum *Essentiale*, est quod ex partibus ejus quid-

quidditatem five Physice five Metaphysice constituentibus (27)
coalescit, ut homo Physice ex corpore & anima rationis com-
pote, Metaphysice ex animali & rationali. *Totum integrale*, seu
quantum est, quod partes habet ad rei integritatem pertinen-
tes. Hisce præmissis quæritur: an *Philosophia dividatur ut Totum* 2
universale an Essentiale an vero integrale. Respondetur I. Non
universale. Duæ enim sunt totius universalis conditiones,
I. *Unitas*, ut in se sit unum, & distinctam ab omnibus suis spe-
ciebus naturam habeat II. *Communitas* ut latius sit omni-
bus suis speciebus: Philosophia autem non quid diversum 3
à Physica, Mathematica, Metaphysica, Ethica, Oeconomica
& Politica, sed harum 6. partium aggregatio simul combi-
nata, vocatur Philosophia, quia itaque ut totum univ. dividi
non potest non est tale totum univ. II. Neque dividi potest
ut totum Essentiale, quia talia tota certam habent & deter-
minatissimam naturam, atque adeo exactam definitionem.
Et id de Philosophia asseri nequit. III. Dividitur autem ut 4
totum integrale i. e. ut tale, quod ex partibus five membris
materiam habentibus, combinatur, sicuti corpus humanum
apta quadam compage superiorum, mediorum, & in infi-
morum membrorum constituitur, atque horum respectu
totum integrum appellatur.

§. II. Tendamus plus ultra, & sicuti descriptiones di-
screpantes philosophiæ à Philosophis traditas recensuimus, 5
ita etiam commemorandæ erunt variorum Authorum de par-
tibus philosophiæ sententiæ. Primo loco ponimus *Xenophonem*
Colophon. qui philosophiam teste Laertio partitus est
in *Physicam* & *Logicam*. II. *Archelaus* Atheniensis dividit
in *moralem* & *physicam* In hac omissa est Metaphysica & Ma-
thematica, in illa desiderantur scientiæ & tota Philosophia
moralis. Adjicit autem *Logicam* (nempe utentem) quæ mi- 6
nime est pars philosophiæ principalis quia est ars. III. *Cle-*
antes in 6. partes divisit, in *Dialecticam*, *Oratoriam*, *Moralem*,
Civi-

- (28) *Civilem, Naturalem, Theologicam*, sed hæc divisio latior est divisio, quippe quia dialecticam & Oratoriam inter philosophiæ partes numerat. IV. *Plato* primus philosophiam tripartitam fecit, *Logicam* sive rationalem, *Physicam* sive Naturalem, & *Ethicam* sive *Moralem*, ita tamen ut neq; sub *Logica* artes liberales, neq; sub *Physica* *Mathesis* & *Metaphysica*, neque sub *Ethica* *Oeconomica* comprehenderetur, sed partim hæc divisio est angustior divisio, quia nempe non includit metaph. & mathem. partim latior, quia nempe *Logicam* inter partes *Philosophiæ* proprie sic dictas numerat, cui divisioni hodierni *Jesuitæ* symbolum adjiciunt, *Platoni* quidem adscribitur testante *Cicerone* cum inquit *Acad. Quest. Lib. I. c. V. Fuit jam à Platone accepta philosophia ratio triplex: una de vita & moribus, altera de natura & rebus occultis, tertia de differendo, & quid verum & quid falsum, quid rectum in oratione parvumve, quid consentiens quid repugnans, judicando*, quia autem in scriptis *Platonicis* non inveniuntur, nonnulli in totum contradicunt. Videri potest de his *Kekker* *prægn. phil. p. 7.* Partitio philosophiæ quæ proprie *Platoni* adscribitur, est in *μεγαλειαν* & *μεινείαν* lib. VI. de *Republ. Propædiam* vocant philosophiæ præparationem & instrumenta, *padiam* vero ipsa philosophia, sub priorem nempe præparationem continentem artem *Logicam*, *Rhetoricam*, *Grammaticam*, quod tamen fieri nequit, quia defensores ipsi dicunt: sub *pædia* comprehendendi totam philosophiam, quod si ita est non video qualiter philosophia dividi possit in præparationem philosophiæ & philosophiam ipsam, cum idem non dividatur in se ipsum.
- 7 Sub *pædia* secundum *Ramum* continetur *Physica*, *Ethica*, *Historica*, *Poesis*. At quælo si *μεινεία* est ipsa philosophia, cur ommittitur *Metaphysica* & *Mathematica*, tanquam nobiles philosophiæ partes. *Stoici* quoque tripartitam fecerunt philosophiam: in *Physicam*, *Ethicam* & *Dialecticam*, ita tamen ut per *Dialecticam* quandoque intelligerent philosophiam divinam

vinam. Epicurus duas agnovit partes nimirum, materialem (29)
& moralem, Rationalem rejecit. Olim Philosophia in una 10
Phyfica versabatur. Socrates autem statim adjecit Ethicam, Plato Dialecticam, & Pythagoras pro præparatione ad
studium Philosophiæ habuit doctrinam matheseos, & tam
ad Physicam quam Theologiam retulit. *Recentiores non-*
nulli philosophiam dividunt in Theoreticam, Practicam 11
sive ποιητικὴν i. e. factivam, quæ divisio à Franc. Toletio in
proximæ phys. c. ii. explicatur ut sub ποιητικὴν etiam artes me-
chanicæ comprehendantur, sententiam suam confirmat se-
quenti argumento. Ubi triplex est morbus, ibi triplex quo-
que remedium cuique morbo conveniens, sed in homine est
triplex morbus. Ergo. Minorem probat eo modo quod Phi-
losofiam eum in finem inventam esse affirmat, ut ignoran- 12
tiam per lapsum contractam quodammodo expellat. Ea igno-
rantia autem cum non solum sit cognoscendarum & agenda-
rum rerum, verum etiam efficiendarum, quæ ad sustendan-
dam vitam necessariæ sunt: ideo ergo præter Theoreticam
& Practicam dari etiam tertium nempe factivam. Sed meo
judicio non satis accurate minor est probata, siquidem si in
contrarium argumentarer sequentem in modum: Quodcun- 13
que necessitatis gratia est inventum, illud ante lapsum non
fuit, atque artes mechanicæ necessitatis gratia sunt inventæ
Ergo. Si quis negaret consequentiam majoris facile proba-
re eam possem, quod sc. ante lapsum omne quod fuit per-
fectissimum fuerit, ideoque; protoplastas nihil egisse. Non
quidem inertit torpentes desidia, vel necessitate, quærendi vi-
ctus compulsi, quæstusve aut lucri gratia. Quod vel ipse
Ovidius conjectavit de aurea ætate sic canens: Rastrove in-
tacta, nec ullis Saucia vomeribus, per se dabat omnia tellus:
Si autem nihil egerunt quomodo igitur necessitatis gratia
aliquid ante lapsum inveniri potuit. Quia autem illam per-
fectionem amiserunt Parentes post lapsum omnia egerunt, 14

(30) atq; ideo ob summam necessitatem, quia in sudore lucrum
 quærere debebant, artes mechanicæ sunt inventæ, & exinde
 patet quod illud quod ante lapsum ob imperfectionem non
 habuerunt, amittere etiam non potuerint. Ideoque meri-
 15 to è philosophiæ cancellis rejiciantur, quia sunt ignobiliores
 & non simpliciter honestatis aut cognitionis, sed solius po-
 tius utilitatis & necessitatis gratia addiscuntur, & minime
 ad perfectionem humanæ sapientiæ conferre possunt. Quid
 quæso fieret si textores atq; omnium ordinum opifices in-
 16 ter philosophos numerarentur. *Adrianus Heerebord in ex-
 plicatione Synopsos Logicæ Burgersdicianæ Proleg.* Ad partem
 philosophiæ Theoreticam scientias tres nempe Metaphysi-
 cam, Mathematicam, Physicam. Ad practicam prudenti-
 as tres Ethicam, Oeconomicam, Politicam, ad Poeti-
 cam artes nempe: Grammaticam, Rhetoricam, Logicam
 pertinere affirmat. Ab eo non long. distat *Henric. Kip-
 ping* instit. polit. lib. I. c. II. qui ad partem Theoreticam re-
 fert Metaphysicam, Pnevumaticam, Physicam & Mathema-
 ticam. Ad practicam Ethicam, Politicam, Oeconomicam
 & Historicam, ad Poeticam, Grammaticam, Logicam, Re-
 thoricam & Poësin. Prolixius vero hanc divisionem ex-
 17 plicat. *Job. Henricus Alstedius in Technologia* I. II. c. I. p. 80. seqq.
 & quidem ita ut sub parte philosophiæ Theoreticæ com-
 prehendat, 1. *Metaphysicam*, 2. *Physicam*, 3. *Pnevumaticam*, 4. *So-
 matologiam*, 5. *Mathematicam generalem*, 6. *Aritbmeticam*,
 7. *Geometriam*, 8. *Cosmographiam*, 9. *Uranoscopiam*, 10. *Geo-
 graphiam*, 11. *Opticam*, 12. *Muscam*: Sub practica 1. *Ethicam*,
 2. *Oeconomicam*, 3. *Politicam*, 4. *Scholasticam*, 5. *Historicam*,
 Sub Poetica vero 1. *Mæmonicam*, 2. *Lexicam*, 3. *Grammati-
 cam*, 4. *Rbeticam*, 5. *Logicam*, 6. *Oratoriam*, 7. *Poeticam*.
 Facile puto hanc divisionem conciliari posse, nempe late
 sumpto vocabulo *practico* deinde considerando practicum
 bifariam sumi posse. Nam primo opponitur $\mu\eta\tau\eta\kappa\acute{\alpha}$ &
 tunc

tunc appellatur habitus qui dirigit ad operationem talem (31)
ad quam non relinquitur opus, & sic prudentia est habitus 18
practicus. *πρᾶξις* autem qui dirigit ad operationem, quæ
relinquit opus, & sic ars est habitus *πρᾶξις*. Deinde sumitur
communius, sic ut comprehendat etiam *πρᾶξις* & hoc sen-
su opponitur Theoretico, & sic appellatur omnis habitus
qui non sistitur in cognitione. Si igitur philosophia late di-
vidatur ac quidem ita ut practicum opponatur *πρᾶξις* fa-
cile admitti potest, si vero strictius, secundum nonnullos,
minime.

§. III. Accingamur porro ad considerandas adhuc
varias divisiones *Thom. Hobbes*: Philosophiam partitur in du- 19
as partes principales; Verba ejus hæc sunt: *Corporum
generationes proprietatesque quærentibus, duo corporum gene-
ra, maximeque inter se distincta se offerunt; unum quod à na-
tura rerum compaginatum, appellatur naturale: alterum
quod voluntate humana conventionibus pactationibusque homi-
num constitutum, civitas nominatur. Hinc itaque oriun-
tur primo duæ partes philosophiæ: Naturalis & Civilis. Dein-
de vero quia ad cognoscendas civitatis proprietates necessari-
um est, ut hominum ingenia, affectus, mores, ante cogno-
scantur, Philosophia Civilis rursus in duas partes solet scin- 20
di, quarum ea, quæ de ingenii moribusque tractat, Ethica,
altera quæ de officiis civium cognoscit, Politica sive ci-
vilis simpliciter nominatur. Hæc ille. Sunt etiam nonnulli
qui philosophiam partiuntur in generalem & in specialem.
Sub generali ajunt contineri Logicam, Rhetoricam, Gram-
maticam. Specialem vero dicunt referri ad res vel absolute
consideratas, ut est metaphysica, vel consideratas ad aliud,
idque vel in natura vel in actione: & in natura iterum vel
abstracte vel concrete. *Abstracte* vel in numero ut Arithme- 21
tica vel magnitudine ut Geometria. *Concrete* ut Physica,
Optica, Musica, Astronomia. In actione iterum vel singu-
lari*

(32) lari, ut Ethica, vel sociali ut Oeconomica & Politica. Lau-
 dandum quidem in hac divisione, quod non Metaphysicam
 è philosophia exterminet, ut plerique Rami sectatores, sed id
 vituperandum, quod Logicam, Rhetoricam, Grammati-
 22 cam philosophiæ partes faciat, & quod scientiarum Physicæ
 nimirum & Mathematicæ ordinem ac seriem confundat per-
 plexis abstracti & concreti terminis. *Anton. le Grand. in In-*
 23 *stit. phil. secundum principia Renati des Cartes, Præcognoscen-*
 1. agit de Logica 2. de Summo Numine 3. de intelligen-
 tiis & dæmonibus. 4. De physica Generali. 5. De mundo &
 cælo. 6. De quatuor corporibus. 7. De viventibus. 8. De
 Homine. 9. De mente Humana. 10. De vita recte instituen-
 da. Quam distributionem quilibet, qui Cartesium non pro
 Numine colit, refutari potest.

§. IV. Nos retineamus accuratissimam philosophiæ
 24 distributionem cum Aristotele *Metaph. c. I. 5V.* In Theore-
 ticam & Practicam. Cum enim philosophia dicatur per-
 fectio animi aut medicina, animi vero duæ sint vires ad
 modum præstantes, quæ perfectionem aut medicinam reci-
 piunt & requirunt τὸ ὀρεκτικὸν καὶ τὸ γνωστικὸν, quarum hæc sci-
 entia rerum & cognitione, illa veri boni appetitione &
 consecutione expletur, fit etiam ut ista pars philosophiæ
 quæ τὸ ὀρεκτικὸν τῆς ψυχῆς perficit vocetur *πρακτικὴ* quæ vero
 25 τὸ γνωστικὸν absolvit, dicatur *θεωρητικὴ*. *Theoretica* est habitus
 intellectus principalis acquisitus, qui ea quæ in hoc univer-
 so DEUS contemplanda proposuit, & in nuda veritatis sive
 26 objecti contemplatione *ultimatò* acquiescit. *Practica* est ha-
 bitus intellectus principalis acquisitus qui humanas actio-
 nes ad rectæ rationis dictamen & honestatem componit, &
 in nuda veritatis sive objecti contemplatione non acquiescit
 & hæ duæ nonnisi finibus & objectis distinguuntur. *Finis*
 igitur *Theoreticæ* ultimus est sola cognitio. *Practica* vero
 præter

præter cognitionem respicit etiam actionem. Sic objectum (33)
disciplinæ Theoreticæ sunt *res speculativæ*, quæ a nobis tan- 27
tum cognoscuntur. Practica autem circa res activas ver-
fatur, quæ sunt contingentes, & in nostra potestate positæ,
quarum cognitio sine actione nullius momenti est. Dixi
notanter cognosci *ex fine ultimo*, objicitur enim nobis a-
lias, sunt aliquæ disciplinæ quæ & speculativæ & practicæ,
atque nulla datur scientia quæ non sit practica & Theore-
tica, ac per consequens hanc divisionem rejiciendam esse, 28
adeoque scientiarum differentias non satis sibi esse oppositas
dicunt. Antecedens probant: Ethicam appellare possumus
speculativam, quia tradit cognitionem virtutum & vitiorum.
Practicam vero quatenus cognoscit ista ad operandum se-
cundum eam cognitionem, Respondetur I. falsum esse nul-
lam dari scientiam, quæ non dici possit Theoretica & pra-
ctica in sensu lato concedo, stricto vero nego. Aliud *enim*
est præceptorum notitia, aliud rerum scientia. Illa est in parti- 29
bus omnibus, hæc tantum est in parte speculativa, item sci-
entiæ nihil agunt, sed omnia cognoscunt. Cognitio vero ista
etsi aliquem usum habeat, non tamen *usus* cum *actione* con-
fundi debet. Respondetur II. Si *ex fine ultimo* sumantur il-
læ differentiæ, tum Ethicam & omnes scientias practicas
esse habitus practicos, non Theoreticos. Licet enim co-
gnoscant & speculentur, tamen id faciunt propter alium fi- 30
nem h. e. propter operationem. Ubi igitur cognitio tra-
ditur propter operationem, ibi simpliciter est habitus practi-
cus. Ubi autem cognitio terminatur, in se & non refer-
tur ad operationem, ibi est habitus Theoreticus, vide Scheibl.
opus Log. præf. p. m. 9. Defendimus porro hanc distincti- 31
onem esse *legitimam*, sequentem in modum: consideravi-
mus ipsum *ἔτιμον* Philosophiæ esse sapientiæ studium, eam
igitur animi esse perfectionem quivis videt. Indubie autem
omnium hominum optimus & perfectissimus in hac vita is 32
E demum

(34) demum censetur, qui quam proxime ad DEum accedit, & ut verbis *Alexandri Aphrodis.* loquar: *ομοειται μάλιστα τω θεω.* Quare mente hic recolere oportet, inter summa bona, pro maximis uno ore haberi duo hæc, sc. *θεωριαν veri & πραξιων boni.* Hinc fluit necessario perfectionem hominis & *ομωσιον* cum DEO, primo & maxime consistere in æternæ veritatis contemplatione, & quidem exquisita, quæ hominem non magnum opinatorem, sed sapientem facit & perficit. Deinde Homo est animal civile non solivagum: cujus rei gratia ideo sermo ei tribuitur; deinde manus, & deniq; intellectus practicus. *Sermo* ut ejus usus esset in communitate & conversatione: *manus* ut multarum rerum indigentia sese liberaret: *intellectus* practicus, ut componeret affectus, & actiones suas juxta virtutis normam institueret, atq; insuper assereret se quippe prius hominem, quam de eo cogitaret quod supra res humanas est. Quare beatitudo naturalis duplex est altera *Theoretica* alter *Practica.* Et hinc communiter statuitur philosophiam duplicem esse. Oppugnant & nonnulli alii hanc distinctionem, quia autem puto me satis hanc declarasse, ad alia convertor, & paucis quidem prosequor adhuc *Theoreticam* & *Practicam* distinctionem.

§. V. Cæterum quia animus noster cum primum in lucem edimur, nudæ tabulæ instar est, nempe non ratione principiorum connatorum sed habituum acqvirendorum, & ad sui perfectionem potentiam tantum habet; ut igitur perfectionem hanc consequatur, potentiam illam in actum deduci oportet, deducitur autem habitibus, & hoc est quod in definitione nostra diximus: nempe Philosophiam esse seriem habituum. Dicuntur vero *Habitus intellectuales* i. e. tales, qui disponunt intellectum ad percipienda intelligibilia, definiri aliter solent habitus, quod sint qualitates ad operationem facilitantes potentiam naturalem. Invenimus vero alios semper veros, alios semper falsos, alios deniq; inter

termedios , qvi veri vel falsi esse possunt. Primi generis (35)
 qvinqve sunt : *Intelligentia* , *Sapientia* , *Prudentia* , *Ars* , & *Sci-*
entia. Habitus semper falsi duo , *error* & *heresis*. Interme-
 dii sunt , qvædam probabiles opiniones & dicuntur *opinatiui* ,
 ad qvos non abs re *facultatem* revocabis , qvatenus sumitur
 pro illo habitu qvo aliquis est instructus. De *semper veris*
 hic agendum est habitibus , qvi præcipuè à nobis adspiciun-
 tur ut disciplinæ , qvæ sunt in intellectu *objective* , atqve qvi-
 bus facilitatur potentia naturalis ad actum , i. e. ut facilius
 beneq; aliquid effici possit. Ut autem ordine procedamus
 primo consideramus Habitus , partem Theoreticam susti-
 nentes , deinde practicam , & si hæc communius *seu secun-*
dam nostram divisionem non intelligi debeat , ita ut oppo-
 natur Theoretico , addi etiam posset habitus *mixtus*.
 Theoretica pars est qvæ in sese continet scientias univer-
 sales , Universalis vero scientia vocatur *integrum aliquod syste-* 37
ma disciplina contemplativa ; i. e. tales qvæ discuntur tantum
 contemplandi non operandi causa. Definimus & *Scientiam* 38
 per habitum contemplativum , qvo quis inclinatur ad assen-
 tiendum conclusionibus necessariis , per proprias causas , non
 autem per primas. Probe autem notandum , scientiæ vocem
 varie sumi i. *Late* pro qvolibet habitu intellectuali , qvo sensu
 qvælibet disciplina potest appellari *scientia* , qvòd convenit cū 39
 divisione illa scientiæ in *primã & secundam*. Prima scientia est
 qva contemplamur rem simpliciter & *in genere* est qvatenus
 res , & hoc modo dicitur etiã *Metaphysica scientia* , alias enim
 notum nonnullos nullo modo admittere velle , qvòd *Meta-*
physica nominari possit scientia , & quidem ex hac ratione
 qvia versatur scientia circa principia nobiscum nata , *sapi-*
entia vero circa principia orta , cum tamen non absurdum
 foret illam scientiam appellare. Cognoscuntur enim in i-
 ipsa proprietates Entium per demonstrationem , ergo co-
 gnoscit conclusiones suas scientificè , scientia enim est de-
 mon-

(36) monstrationis effectus, nolo autem de hac de re hic differere prolixè de his agit *Scheiblerus opere Metaphysico p. II. seqq.*

40 Scientia autem secunda *striete* dicitur scientia, quæ contemplatur rem in *specie* quatenus talis est, i. e. certi generis res est, sub hac comprehenditur. 1. Scientia corporis, quatenus corpus est i. e. Physica, dicitur & alias scientia naturalis, quia omne corpus in se naturam pro principio habet. 2. Scientia circa quantitatem occupata, i. e. Mathematica *abstractivè*, ut Geometria vel Arithmetica, *concretivè* vel corporum ut Astronomia, vel Geographia, vel qualitatium ut Optica Musica.

42 § VI. Parti Theoreticæ primario competit *Intelligentia* quæ in enumerando prius poni debuisset, illa re vera est ipse habitus Theoreticus sive intelligentia, ita enim definitur: *Intelligentia nihil est aliud, quam cognitio primorum principiorum*, adeoque quasi est medium ad intelligibilia ducens. Dicitur & alias *concretivè* *vñc*, item notitia principiorum scientiæ & demonstrationis. *Nñc, vero sive intellectus dicitur habitus intellectus principalis primorum principiorum, sive virtus intellectualis, per quam facultas intelligendi inclinatur ad assensum primorum principiorum, simplicem & immediatum, eo facilius & delectabilius eliciendum.* Intelligentia interdum sumitur pro *intellectu*, interdum vero pro *intellectione*, sive intellectiva rei alicujus cognitione, in priori sensu

43 convenit cum anima rationali, quæ est subjectum habituum ac intellectus, ita est ac forma humanæ naturæ, idemque verus ac proprius fons Actionum humanarum. Rationis nomen ipsi synonymum est. Anima autem hominis tres Facultates habet nempe *vegetativam, sensitivam, atq; rationalem* de vegetativa h. l. nihil dicendum, facultas sensitiva sive Sensus, fiunt per impressionem a Qualitate aut accidente aliquo externo in organum, quæ impressio alias vocatur *imaginatio*, à Schol. *species*, unde sensus per species fieri

ri scribunt, h. e. per *imaginem corpori communicatam*. Fa- (37)
cultas retinendi hanc imaginem est *Imaginatio*, series ima-
ginationum sunt *cogitationes*, h. e. successus imaginationis 44
unius ad aliam, suntque vel regulares, quarum iusta series
& cum desiderato fine connexio est, & tunc dicitur *intelle-
ctus agens* h. e. qui rerum à sensu perceptarum species in-
telligibiles imprimit *vel irregulares*, quæ iusta connexione
carent. Illorum impressionem excipit ratio, *qua nimi-
rum est facultas cognoscendi rem in sua natura*, cognos-
cere autem est repræsentare aliquid animo, & hoc in po-
steriori sensu est, cum dicitur *Intellectus possibilis sive passibi-
lis* h. e. qui per species ab agente impressas intelligit, & ita 45
accedimus ad facultatem rationalem. *Ratio in exercitio
constituta sive operatio rationis est ratiocinatio* h. e. unius ex
altero, vi medi termini collectio, & conclusio hinc orta, seu mo-
dus applicandi *Ratiocinia* naturæ rerum, est iudicium. Iudicio
igitur statim examinamus rem, an conveniat cum ratione
vi medi termini? si verò inclinatur facultas intelligendi
per hanc virtutem intellectualem ad assensum, igitur recte
distinguit Alstedius habitum hunc, dicens: Hexol. c. i. p. 62. 46
Habitus intellectualis est vel νοητικός vel διανοητικός, Illo cogno-
scimus verum immediate sine ulla demonstratione, quo pacto
*intelliguntur veritates, i. e. principia Theoretica & Practica, &
continet illud Intelligentiam. Hoc cognoscimus verum per medi-
um & comprehendit sub se sapientiam, scientiam, prudentiam*.
Aliud igitur est cognoscere aliquid simpliciter per abstractio-
nem mentalem, sine ulla demonstratione, aliud vero cogno-
scere aliquid cum addito, nempe iudicio seu assensu. Fa-
cultas intelligendi ut paucis dicam, nobis innata, non autem
cognitio ista statim actu se exerit, sed per species agere in-
cipit intellectus, & deinde *vñ*, sive intellectus ex intelligentia
terminorum cum assensu primorum principiorum dedu-
citur. Objecta circa quæ versantur *Habitus intellectuales* si-

(38) ve intelligentiæ , sunt communia illa principia formaliter , ut sunt principia & veritates immediatæ ; nec proprie evidentiam vel certitudinem aliquam assensui principiorum superaddit, sed hoc præstat, ut facile & promte evidentem
47 terminorum connexionem conspiciari & intueri possis. Horum principiorum primorum *simpliciter* primum est : *Impossibile est idem simul esse & non esse*, ad hoc enim omnes qui demonstrant, omnia revocant, ut docet Arist. IV. Metaph. c. III. Sufficit de hac re scripsisse.

48 §. VII. *Sapientia* altera pars Philosophiæ Theoreticæ est quæquavis inclinatur ad assentiendum conclusionibus necessariis, per primas & supremas causas Aristed. Hex. cap. III. Item est quæ ad rerum altissimarum puta DEI & Angelorum notitiam adscendit, it. *Sapientia est habitus independenter ex primis principiis demonstrans* Rudr. Th. phil. p. 3. definitiones
49 fere idem sunt. Quoad vocem *sapientia* notandum tribus modis accipi I. Pro omnium vel certe plurimum scientiarum cognitione, in quibus excellit quispiam. II. Accipitur pro *excellencia* cujusque artis vel scientiæ : quo sensu quilibet vocatur sapiens, qui non vulgarem alicujus artis peritiam est consecutus, sed ad perfectionis culmen pervenit III. *Sapientia* sumitur *strictè*, & sic est habitus compositus ex mente seu intelligentia, & scientia, & sic rectè dictum, versare circa prima principia & conclusiones ex illis deducendas esse. Vides igitur qualem ordinem Philosophii observent, gradatim quæsi rem pertractant, primo loco ponunt *Intelligentiam*, quæ est cognitio primorum principiorum, & a-
50 gmen quæsi habituum ducit. Est ut simplicium terminorum cognitio. Scientia illam cognitionem considerat demonstrativè per causas, ac addi potest *quod* *QVARE ET QVIA*. *Sapientia* addit conclusionem ex principiis ortis. Vulgo sex
51 attributa sapientiæ numerantur : paucis ea examinemus. Primum attributum est *omnia scire*, non minutatim, sed quo ad
ad

ad primos sciendi fontes , exinde non inepte deduci posset(39)
qvæstio ; *An philosophus qui non novit omnes artes i. e. singu-*
latim & accurate, recte dicatur Philosophus. Nonnulli affirman-
tem sustinent partem & quidem ex eo medio termino, quia
philosophia alias etiam nominatur Encyclopædia. Plato
in Dial. huic contradicit, quia est *πλυμαθεία*, Priorum sen-
tentiam intelligendam puto, de rationibus generalibus, Plato-
nem autem intelligere quoad singulas rationes operasque
quod quilibet videt. Sat enim est si modo fontes sciendi
primos teneat. Hæc enim qui tenet de rebus omnibus tan-
quam architectus judicare potest, si enim singulas, imo mi-
nutissimas scire velis, non magis *σφὸς* sed *σφιστής* est nomi-
nandus. Non singulatim non minutatim, scire omnia de-
bemus, sed in quantum fieri potest, potest autem fieri quan-
tum *ad primos sciendi fontes*, id est primarum causarum &
principiorum, cognitio spectat. Secundum attributum est
scire difficilia, hoc non in sensu Astrologorum Veterum ac-
cipiendum, quamobrem propter scrutationem rerum dif-
ficilium, i. e. quæ denegabat natura, *Magi sunt facti.* Sed
ita hic volumus intelligi quod sapientia tradat prima prin-
cipia: quorum cognitio est omnium difficillima III. *Versari*
in accurata demonstrandi ratione, scilicet in perspicuitate & di-
gnitate. *Principia Metaphysica* sunt prima seu independen-
tia, cum independentia autem principiorum conjuncta est re-
rum nobilitas maxima. Objici quidem hic posset *Mathema-*
ticas demonstrationes nobiliores atque certiores demonstra-
tiones Metaphysicis esse : sed Resp. concedendo, quidem
certas aliquando esse Mathematicas imo nobiles, sed an cer-
tiores atque nobiliores, de eo valde dubito, fundamentum
probationis jam supra adduxi, quia principia Metaphysica
sunt prima, adeoque necessario vera esse dico, quod au-
tem de principiis Mathematicorum ut pace illorum dixe-
rim, dici nequit. IV. est attributum *maximam habere aptitudi-*
nem

52

53

(40) *nem ad docendum, non ad docendi modum ut Logica, sed quantum ad principia cognitionis, quæ principia ex quibus quasi docemus priorem & potiore habent locum, quam modus docendi. V. Esse maxime expetendam, puta primorum principiorum quæ sunt cognitu dignissima. VI. Omnibus præcipere, non regimine practico ut politica, quæ scientiis modum imponit & defendit & ad commune bonum dirigit, sed regimen in eo est, ut sapientia reliquis præscribat sua objecta, ipsisque tradat principia communia. Hæc sapientia comprehendit ut multi judicant Metaphysicam & partem ejus Specialem Pnevumaticam Arist. lib. I. M. c. 7.*

54
55
56
57
*§. VIII. Prudentia est habitus practicus, quo quis inclinatur ad assentiendum conclusionibus practicis (idcirco aliàs dicitur Habitus dianöeticus) seu est voluntatis regula, eam in particularibus negotiis dirigens. Hic finis praxis est humanæ vitæ, in qua omnia dirigit, quamobrem cogitat atque consideranda considerat per quia, sicque conclusionem addit. Hæc quasi est scientia boni & mali sec. Ciceronem lib. 2. Rhetor. ac medium seu ut rectius dicam propositum, aut partem bonam aut deteriorem eligere, conclusiones faciens: inter bonum & malum non dari medium, E. si igitur sibi eligat quis bonum, præmium boni, si malum, præmium mali assequitur, ideo recte in definitione vocatur, nempe habitus quoque quis inclinatur ad assentiendum conclusionibus practicis, item voluntatis regula: *Voluntas cogi nequit ideoz, liberum arbitrium est hominis, an conclusionibus malis an vero bonis assentiri velit. Non autem eum prudenter agere dici debere judico, qui non secundum rectam rationem vitam instituit, an vero ille qui male agit, secundum rectam rationem agit? minime; secundum rectam rationem enim agere est suum cuique tribuere, nec quenquam lædere; atque ex hoc principio minime in contrarium allegari potest dictum Lucæ XVI. 8.**

Primo

Primo enim notandum rō prudens hic in sensulato dici, qvate-(41)
nus etiam sumitur de fraudulentō homine, i. e. qvi ob pri-
vatum commodum etiam qvemlibet, sine ullo conscientiae
scrupulo, lædere pertinaciter sibi proposuit, ideoqve *secun-*
do & Christus addit: esse illos prudentiores: *in suo genere*,
qvi nempe *calliditate* & *fraudentia* filios lucis, qvi *in pietate*
atqve *simplicitate* ambulant, longe superant. Regeri qvi-
dem posset: cur igitur Christus illum laudaret? Responde-
tur: non laudavit fraudulentiam seu prudentiam fraudulen-
tia conjunctam, sed qvatenus est diligentia rebus suis pro-
spicientis in tempore, rei modum laudat, non rem malam
ipsam, qvalem prudentiam sive diligentiam Christus vult,
ut quisqve nostrum imitetur in genere dissimili *videlicet in*
œconomia rerum cœlestium. conf. *Walsh. Harm, Bibl. in b. l.*
qvamvis alii sint qvi laudationem non ad Christum restrin-
gant *sed ad Dominum* *cujus in Parabola fit mentio*, qvam rem
excutere nostri nunc non est instituti. Prudentia semper
respicit vere bonum practicū i. e. honestum, imo est ipse 58
habitus bene agendi, qvōd est materiale, secundum rectam
rationem est formale, qvicumqve igitur non bene agit, i. e.
non respicit verum bonum, atqve ideo non agit secundum
rectam rationem, ille nominari neqvit prudens, alias & bru-
tis convenire posset proprie sic dicta prudentia, qvōd ta-
men negamus, qvia non utuntur ratione, agunt autem se-
cundum sagacitatem. Hæc prudentia ut paucis me expe-
diam, incipit alteram partem philosophiæ, nempe practicam,
ideoqve disciplinæ illæ nominantur practicæ, qvæ pro fine
agnoscunt *peractionem*, ad consequendum bonum, Et qvia
bonum in singularibus existit, etiam versatur circa singu-
laria, idcirco practicæ scientiæ trahunt *nos ad singularia*, 59
indeqve in his abstractione nulla opus est. *Fonsca. 6. met. c.*
1. q. 6. f. Et qvemadmodum scientia speculativa sese habet
ad suum objectum, & ei adjunctam abstractionem, ita ha-

F

bitus

(42)bitus practicus sese habet ad finem Zab. l. r. Aphor. ii. Hæc philosophia practica, in quantum opponitur *μηδὴν* & appellatur habitus, qui dirigit *operationem talem, ad quam non relinquitur opus*, hæc nostra prudentia, dicitur habitus practicus ac per illum habitum vel *bonum in communi* vel speciale intendimus. Si primum; ostendit disciplinam illam Ethicam quæ tradit generalia præcepta ad bonum imitandum malumq; fugiendum. Si posterius vel dirigit nos ad bonum privatum, seu ad salutem propriæ domus & ita apparet *Oeconomia*, vel dirigit ad salutem Reipublicæ totius, & sic invenimus *Politica*. Ultimo loco notamus 1. quod Prudentiæ virtus non sit, cum ipsa sit virtus, virtutis autem virtus non est, sicuti nec mediocritas mediocritatis, videatur Arist. VI. Ethic. c. V. 2. Prudentiæ contrariam esse stultitiam & dementiam 3. Adjuncta ejus numerari quatuor (1) *diligentiam* qua rebus industriis cautum captatur consilium, & acute dispicitur, atq; judicatur, quid bonum, quid malum, quid utile, quid incommodum sit: Et versutiæ nomen assumit cum in malum sese contulerit. (2) *Memoriam*: quia repetit animus quæ fuerunt, Cicero in *Rhetoricis*, Idem de *memoriæ reminiscencia*: est iterata resumptio alicujus apprehensi sensu vel intellectu, *Vel secundum eundem*: est pars integralis prudentiæ, non est autem futurorum nec præsentium, sed præteritorum tantum, sensus præsentium, spes futurorum. (3) *Intelligentiam*, per quam ea, perspiciuntur, quæ sunt, à quo sunt, quæ non se jungit calliditatem, per quam mentes, quid cuique rei tractandæ conveniat, callent: cujus contrarium *ignorantia* vel *scordia* 4. *Providentiam* per quam futurum aliquid spectatur antequam factum est: Ex cunctis prudentiæ partibus industriæ omnes actionesq; solerter tractatæ, *probitatis* & *officii* nomen assequuntur, & denique tria prudentiæ tempora deputantur: *ut præterita me-*

mine-

minerit. *Præsentia consideret. Futura conjectet.* Hæc omnia (43)
sedulo adjeci ut prudentia falsa, habens cum vera similitu-
dinem, ab illa secerni posset. *Esote igitur prudentes sicut ser-*
pentes, quia prudentia absq; bonitate malitia est, & simplicitas 63
absq; ratione stultitia est inquit Hier. super Hoseam *absit illa pru-*
dentia dispensatoris injusti, absit ad latrocinandum atq; ad faci-
endum mala, quia est prudentia carnis, prudentia carnis au-
tem est mors Rom. 8. Ad ultimam jam progrediendum partem
nempe ad *Artem.* *Ars* dicitur habitus *πρωτης* sive factivus
quo quis inclinatur ad assentiendum conclusionibus factivis, 64
commune illud habet cum sapientia & prudentia, quod di-
citur habitus *dianoëticus*, i. e. qui primo cogitat, deinde
concludit. Et quemadmodum prudentia est habitus vera
cum ratione activus, sic ars est habitus aliquis cum ratio-
ne effectivus. *Actio* autem & effectio differunt, sicut age-
re & efficere. *Effectio* est operatio cujus principium intelle-
ctus sive ars sive potentia aliqua in ipso efficiente, *uti docet* 65
Arist. VI. Metaph. cap. I. Et ut effectio se recte habeat, suffi-
cit, si ipsa & quod per eam efficitur opus, ad regulas artis
seu exemplar recte & apte quadret. Longe autem aliter
se res habet cum actione. *Actio* enim est operatio, cujus
principium nec ars, nec intellectus vel simile quid est, sed
electio in ipso agente, *το αὐτὸ γὰρ τὸ πρᾶκτὸν καὶ τὸ προαιρετικόν*
uti docet Arist. l. c. Et ut actio se recte habeat, bonam o-
portet esse electionem. *Electio* autem supponit veram ratio- 66
nem. Vera ratio appetitum rectum & bene compositum
Arist. V. Ethic. cap. II. Licet autem prudentia & ars con-
sultant & deliberant, non tamen dicendum est quod hic ha-
bitus sit *mixtus* ex prudentia & arte, sed potius dicendum
artem præsupponere seu induere prudentiam, non quidem
essentialiter, sed ratione circumstantiarum vid. Alst. Hexil. p. 72.
Et quia artis vocabulum accipitur vel late vel stricte addi-
tur

(44) tur illud sc. quod sit habitus cum recta ratione effectivus, effectione *liberali & mechanica*, quæ utraqve est organica, licet κατ' ἐξοχήν effectio liberalis dicatur organica, ut quando ars dicitur esse habitus vel *organicus* puta *logica*, vel *mechanicus* ut ædificatoria. Licet enim conclusiones artium philosophicarum & mechanicarum differant, non tamen distincti habitus constituuntur, quia conclusiones mechanicæ ad eundem finem tendunt, ad quem philosophicæ videlicet ad effectionem & usum instrumentorum. Cum autem hocce vocabulum sumatur in sensu lato accipitur pro quolibet disciplina. Sermo autem noster non est de artibus illiberalibus licet eundem finem cum liberalibus agnoscunt, quilibet horum utitur instrumento, eandem habent inventionem, sed non eodem modo applicantur, priorum enim nempe liberalium sunt *mentalia sermocinationibus & conclusionibus conjuncta, ex regulis præscriptis*. Illiberalium autem sunt *mentalia secundam artes mechanicas fabricata*. Sub hac arte liberali comprehenditur Ars conjecturalis, quæ ad utrumque oppositorum se præparat i. e. *Rhetorica*, secundo, quæ dirigit mentem ad verum à falso discernendum i. e. *Logica*, quod nonnulli tamen oppugnant ac eam magis scientiam seu disciplinam vocari volunt, distinguo autem inter *Logicam doctentem & utentem*. Priori modo concedo esse scientiam, quia neque est intelligentia, quæ versari debet circa prima & notissima principia, neque sapientia, quæ versatur circa causas supremas, neque prudentia, quæ regit voluntatem, nullum autem horum præstat Logica, sed solum occupatur circa humani intellectus operationes, ut illas ad veritatis, in vestigationem dirigat, II. accedit ratio propria, quia Logica est certa & necessaria rei cognitio, per propriam causam quæ est scientiæ definitio antecedens probatur quia Logica certo cognoscit, definitionem latentem rei naturam aperire per

per hanc viam , quod omnes ejus partes distincte explicet:(45)
item divisionem tollere confusionem , quoniam totum in 70
suas partes distribuit : denique demonstrationem gignere
scientiam , quia ex necessariis propositionibus conficitur. In
contrarium solet adduci : quod scientia debeat esse de rebus
necessariis, sed logicam non esse omni parte de necessariis , a-
git enim etiam de contingentibus & probabilibus , sed satis
est quod scientia sit de rebus *necessariis aut secundum se , aut*
spectato modo , quo considerantur : res autem topicas & so-
phisticas esse necessarias spectato modo quo considerantur,
quia necessarium est quod de illis tradit dialectica nimirum
topicum syllogismum gignere opinionem & sophisticum,
errorem. Deinde solet objici: scientiam in *theoria* seu
contemplatione subsistere Logicam vero non in contemplatio-
ne subsistere sed ad *inventionem* seu effectum tendere. Sed re-
spondeo hic non ago de Logica utente sed docente , quia
autem quilibet habitus consideratur in quo ultimate confi-
stat, tunc de logica recte dici judico Logicam esse artem *nam* 71
quid juvat ad spectus si non conceditur usus, quid juvat in artium
contemplatione subsistere. Logica utens includit docentem
& Logica utens nobilior est docente, quod de habitibus theo-
reticis certo respectu dici nequit , nihil autem de re clara
multum differere prodest distinctione hac nodus Gordius so-
lutus est. Porro sub arte continetur *Poesis* pars specialis Rhe-
toricæ non Logicæ ut vult Zabarella lib. 1. de natura Log.
verum finis Logicæ non competit quod ipse testatur libro
2. de nat. Log. Et quamvis utatur etiam instrumentis Logi-
cis facit hoc etiam Rhetorica, interim ut non sequitur Rhe-
toricam esse partem Logices , ita nec Poetica est. *Poesis autem*
est factio seu fictio ingenii seu rerum ad exprimendos imitan-
dosve hominum mores & vitam. Quod verò non possit proponi
tanquam peculiaris disciplina instrumentalis, sed ad Rhetori-
cam

(46)cam pertineat probo 1. quia habet idem objectum cum Rhetorica 2. eundem finem 3. eundem modum tractandi per inventionem dispositionem elocutionem, ideoque recte refertur ad Rhetoricam. Sed de nobilissima arte Poetica nunc
73 lubens fileo, nec verborum lenociniis eam commendare satago, quæ vel metacentè, se commendat. Legat quis *Epistolam dedicatorem Francisci Gomari ad Dd. Antonium Thysium, & Constantinum L'Empereur præfixam tractatui*, qui dicitur *Davidis Lyra* i. e. *Ebraea S. Scriptura Ars Poetica, cum selectorum Davidis Salomonis, Jeremie, Mosis & Jobi primatum, analysi Poëtica, & divinam Originem Poesios & mirabitur ac venerabitur. Quæ alius meditata, sic abripuit Cl. Heinsium, ut se non contineret quia caneret* :

Virginibus si quis pudor est, nunc cedite, Musæ :

Vatibus Autorem sit satis esse DEUM.

Sed maturandum mihi ad alia, & tribus, quod a junt, lineis docendum: *Gnostologiam, Noologiam & Mnemonicam, non augere numerum habituum Aristotelicorum.* De duabus prioribus, Patrum nostrorum memoria in Systema concrescentibus, verum esse arbitror: quod cito fit, cito perit. *Dn. L. Georgius Meierus* tunc Adjunctus Fac. Phil. Wittebergæ utramq; Anno 1666 typis exprimendam curavit. Et, ni fallor *D. Calovii Opera Philosophica* easdem disciplinas commendant. *Gnostologiam* describunt: *per habitum animi principalem, cognoscibile, qua tale, ad perfectionem hominis intellectualem contemplantem.* Cujus distinctam existentiam probant: *Quod habitus non est determinatus ut inserviat aliis sed ipse suam habet dignitatem, ille est principalis.* Atq; *Habitus Gnostologicus; E.*
74 *Min. confirmant: quia Gnostologia ad alias quidem disciplinas addiscendas facit, sed non instar medii, verum ut causa superior & eminentior.* Sed committunt, ni fallor, eximiam petitionem principii. *Noologiam* pariter hac descriptione proponunt:

ponunt : est habitus animi principalis, rerum inter se pro-(47)
portionem, quatenus ex ea prima fluunt cognoscendi prin-
cipia, contemplans. Sit sane hoc studium per nos laudabile,
sed multiplicari habitus theoreticos, per has novellas disci-
plinas, vix credo. *Cognoscibile quæ late non potest in eadem* 76
abstractionis latitudine accipi, ac Ens quatenus ens. Nam om-
ne γνωστικόν est modificatum per naturam, i. e. ad hanc vel
illam disciplinam reducibile. Sed ens quatenus ens, ad om-
nia inferiora æqualiter se habet. Hinc liquet fundamen-
tum abstractionis gnostologicæ, non esse certum, nec tanti ut
disciplinam peculiarem constituat. Et si acuratius inspicias
partem, *nihil nisi lacinias ex Logicis & Metaphysicis* petitas
deprehendes in Gnostologia, ut si reddas quod cuilibet dis-
ciplinæ proprium, habeas *corniculam Æscopicam.* Noologia
quidem conditio paulò melior, sed formale ejus longè in- 77
tricatissimum, quod dicunt: *fluxum primorum cognoscendi*
principiorum ex rerum affinitate dependentem. Sed quæso
quis non videt quam vastæ cognitionis fit hæc vox: omni-
um rerum affinitas? Vix inspexi librum & nihil aliud repe-
rire potui provocationem ad tritum illud: *Impossibile est idem*
simul esse, & non esse. Verbo: Gnostologia ad Intelligentiam
& Noologia practica ad Sapientiam reducitur quid entia
multiplicamus, cum deberemus in compendia potius rerum,
ire. Nunc ad *Mnemonicam* me converto, quæ pariter
habituum Aristotelicorum numerum non auget. Dicitur
aliis *Ars Lulliana*, sine dubio à *Raymundo Lullio* de quo cre- 78
dula antiquitas nimis magnifici scripsit, vel jactavit.

*Doctrinam paudit Raymundus Lullius omnem
Cui DEUS infudit scibile quicquid erat.*

Sed mihi semper mansit dubium; *an idea & imaguncula, in
cellas artificiales distincta, cuilibet ingenio, ad qualibet obje-*
ctâ,

(48) *Haec, distincte percipienda & retinenda, apta sint? nec sine ratione dubito. Longe aliud sentit Bacon de Verulamio, cuius nunc verbis loquor A. S. Libr. VI. p. 404. Hæc methodus ita scientiæ alicujus guttulas aspergit, ut quis sciolus specie nonnulla eruditionis ad ostentationem possit abuti. Hujus generis collectanea officinam referunt veteramentariam, ubi præsegmina multa reperiuntur, sed nihil quod alicujus sit prætii. Adde: qui voces habet in promptu, an artes propterea perdidicisse existimandus est? Sed fit sane ita: vel minus. Mne monica vel afficit solam memoriam vel intellectum & voluntatem simul. Si prius: non est melior garrulitate piftaci, si posterior, quod tamen docendum foret, jam includitur habituum recensitorum numero. Sed manum de tabula. Ad te revertor benevole Lector, utqve de conatibus nostris bene sentias iterum iterumqve oro. Mihi semper in ore, tibi semper in corde sit, moderatione plenissimum effatum D. Augustini, disputatoris acerrimi:*

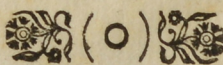
80 *Quisquis hæc legit uti pariter certus est, pergat nobiscum, ubi pariter hesitat, quærat nobiscum: ubi errorem suum agnoscit redeat ad nos: ubi nostrum, revocet nos.*

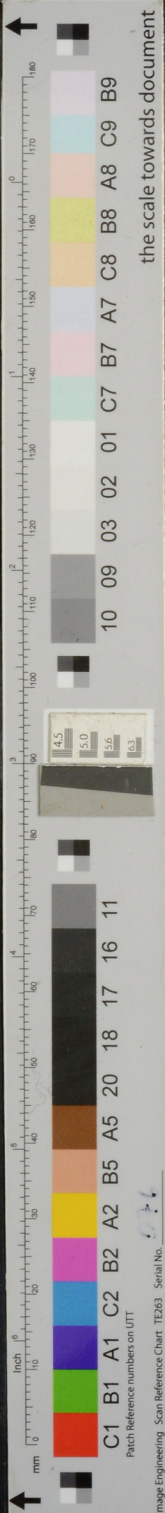
TANTUM EST.

M. ⊖. Δ.

ERRATA.

CAp. 1. consp. n. 3. lege positive p. 4. n. 8. pro Philosophos lege Philosophus pag. 5. num. 15. in fin. pro art. lege aul. p. 7. n. 18. dele qui it. n. 20. l. 4. post complexum adde seu n. 25. pro A his lege Ab his p. 6. n. 20. lin. 6. adde Physicæ p. 8. n. 27. post nempe adde quæ n. 28. lege paraphrastica pag. 8. n. 27. lin. 6. post naturales adde quæ pag. 12. n. 41. lin. 3. lege. practicam p. 15. n. 50. lin. 9. dele in p. 21. n. 75. lege Barbarica & Græcanica it. n. 76. in mythica & vere proprie sic dicta Philosophia p. 36. lin. 1. dele de p. 44. n. 67. lin. 4. pro quilibet lege quælibet.

the scale towards document

veri vel falsi esse possunt. Primi generis (35)
intelligentia, Sapientia, Prudentia, Ars, & Sci-
emper falsi duo, *error & heresis*. Interme-
n probabiles opiniones & dicuntur *opinatiui*,
re *facultatem* revocabis, quatenus sumitur
quo aliquis est instructus. De *semper veris*
habitibus, qui præcipuè à nobis adspiciun-
e, quæ sunt in intellectu *objective*, atque qui
otentia naturalis ad actum, i. e. ut facilius
fici possit. Ut autem ordine procedamus
amus *Habitus*, partem *Theoreticam* susti-
racticam, & si hæc communius *seu secundam*
visionem non intelligi debeat, ita ut oppo-
co, addi etiam posset habitus *mensuræ*.
est quæ in sese continet *scientias universa-*
vero *scientia* vocatur *integrum aliquod syste-* 37
templativa; i. e. tales quæ discuntur tantum
on operandi causa. Definimus & *Scientiam* 38
templativum, quo quis inclinatur ad assen-
sionibus necessariis, per proprias causas, non
as. Probe autem notandum, *scientiæ* vocem
te pro quolibet habitu intellectuali, quo sensu
na potest appellari *scientia*, quod convenit cū 39
entiæ in *primâ & secundam*. Prima *scientia* est
nur rem simpliciter & *in genere* est quatenus
o dicitur etiã *Metaphysica scientia*, alias enim
os nullo modo admittere velle, quod *Meta-*
ri possit *scientia*, & quidem ex hac ratione
scientia circa principia nobiscum nata, *sapi-*
principia orta, cum tamen non absurdum
ntiam appellare. Cognoscuntur enim in i-
s *Entium* per demonstrationem, ergo con-
siones suas *scientificè*, *scientia* enim est de-
E 2 mon-